Országgyűlés Hivatala
Irományszám: T/182
Érkezett: 2010 JÚN 03.

2010. évi ... törvény

a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról

1. §

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) MÁSODIK RÉSZ II. fejezete helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„II. fejezet
A cselekvőképesség

11. § (1) Cselekvőképes mindenki, akinek cselekvőképességét a törvény nem korlátozza vagy nem zárja ki.
(2) Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot.
(3) A cselekvőképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.

A kiskorúság miatti korlátozott cselekvőképesség, illetve cselekvőképtelenség

12. § Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött. A házasságkötés nem jár a nagykorúság megszerzésével, ha a házasságot a bíróság a cselekvőképesség hiánya vagy a kiskorúság miatt szükséges gyámhatósági engedély hiánya miatt nyilvánította érvénytelennek.
12/A. § (1) Korlátozottan cselekvőképes az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét már betöltötte.
(2) A korlátozottan cselekvőképes kiskorú nyilatkozatának érvényességéhez - ha jogszabály kivételt nem tesz - törvényes képviselőjének beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása szükséges. Ha a korlátozottan cselekvőképes kiskorú cselekvőképessé válik, maga dönt a függő jognyilatkozatainak érvényességéről.
(3) A korlátozottan cselekvőképes kiskorú a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül is
a) tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja;
b) megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket;
c) rendelkezik munkával szerzett keresményével; keresménye erejéig erre kötelezettséget vállalhat;
d) megköthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez.
(4) A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorúnak - a *d)* pontban foglaltak szerint - ígért vagy adott ajándékot a gyámhatóság engedélyével visszautasíthatja. Ha a gyámhatóság a törvényes képviselő visszautasító nyilatkozatát nem hagyja jóvá, ez a határozata a törvényes képviselő elfogadó nyilatkozatát pótolja.
(5) A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorú nevében maga is tehet jognyilatkozatokat, kivéve azokat, amelyeknél a jogszabály a korlátozottan cselekvőképes kiskorú saját nyilatkozatát kívánja meg, illetve amelyek a munkával szerzett keresményre vonatkoznak.
12/B. § (1) Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be.
(2) A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el.
(3) Nem lehet semmisnek tekinteni a cselekvőképtelen kiskorú által kötött és már teljesített csekély jelentőségű szerződéseket, amelyek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő, és különösebb megfontolást nem igényel.
12/C. § A törvényes képviselőnek a kiskorú személyét és vagyonát érintő jognyilatkozata megtétele során a korlátozott cselekvőképességű, illetve az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen kiskorú véleményét figyelembe kell vennie.

A korlátozottan cselekvőképes és a cselekvőképtelen kiskorúakra vonatkozó közös szabályok

13. § (1) A törvényes képviselő jognyilatkozatainak érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat
a) a kiskorút megillető tartásról történő lemondásra,
b) a kiskorút örökösödési jogviszony alapján megillető jogokra vagy kötelezettségre; külön is visszautasítható vagyontárgyak öröklésének visszautasítására,
c) a kiskorú ingatlantulajdonának átruházására vagy bármely módon történő megterhelésére vonatkozik, ide nem értve azt az esetet, amikor az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg kerül sor haszonélvezet alapítására,
d) a kiskorú külön jogszabály alapján beszolgáltatott vagyonára,
e) a kiskorú olyan egyéb vagyontárgyára, illetve vagyoni értékű jogára vonatkozik, amelynek értéke meghaladja a külön jogszabályban meghatározott összeget.
(2) Bírósági vagy közjegyzői határozattal elbírált jognyilatkozat érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása nem szükséges.
(3) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben állapítsa meg a jognyilatkozat tárgyának azt az értékét, amelynél a törvényes képviselő jognyilatkozatának érvényességéhez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges.
13/A. § (1) A kiskorú még a gyámhatóság jóváhagyásával sem tehet érvényesen olyan jognyilatkozatot, amellyel ajándékoz, idegen kötelezettségért megfelelő ellenérték nélkül felelősséget vállal, vagy amellyel jogokról ellenérték nélkül lemond.
(2) Ez a szabály nem gátolja a korlátozottan cselekvőképes kiskorút a munkával szerzett keresményével való rendelkezésben, és nem zárja ki a szokásos mértékű ajándékozást.
13/B. § (1) A kiskorúság miatt korlátozott cselekvőképességen és a cselekvőképtelenségen alapuló semmisségre csak annak érdekében lehet hivatkozni, akinek cselekvőképessége korlátozott vagy hiányzik.
(2) Aki cselekvőképességét illetően a másik felet megtéveszti, ezért felelősséggel tartozik, és felelőssége alapján a szerződés teljesítésére is kötelezhető.
13/C. § (1) A bíróság kiskorú cselekvőképességét csak tizenhetedik életévének betöltése után - a nagykorúakra irányadó szabályok szerint - korlátozhatja azzal, hogy a cselekvőképesség korlátozását elrendelő ítélet, valamint a gondnokság alá helyezés hatálya csak a nagykorúság elérésével áll be.
(2) A nagykorúakra vonatkozó rendelkezéseket azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a gondnokság alá helyezést a kiskorú törvényes képviselője is kérheti.

Jogintézmények a nagykorú személy védelmében

14. § (1) Az értelmi képessége, pszichés állapota vagy szenvedélybetegsége miatt támogatásra, illetve védelemre szoruló nagykorú személy döntéshozatalát a következő jogintézmények segítik:
a) előzetes jognyilatkozat,
b) támogatott döntéshozatal,
c) cselekvőképességet korlátozó gondnokság.
(2) Az (1) bekezdésben megjelölt jogintézmények - ha törvény eltérően nem rendelkezik - együttesen is alkalmazhatók.

Az előzetes jognyilatkozat

15. § (1) Nagykorú cselekvőképes személy cselekvőképességének jövőbeli korlátozása vagy - az (5) bekezdésben foglaltak szerint - ennek hiányában is belátási képessége csökkenése esetére közokiratban, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban vagy a gyámhatóság előtt személyesen előzetes jognyilatkozatot tehet akaratának egyes személyi és vagyoni viszonyaival összefüggő kinyilvánítása érdekében.

(2) A nagykorú cselekvőképes személy az előzetes jognyilatkozatban különösen a következőkről rendelkezhet:
a) meghatározhatja azt az egy vagy több személyt, aki a támogatott döntéshozatal szabályai szerint támogatást nyújthat döntései meghozatalához, jognyilatkozata megtételéhez, valamint akit gondnokául, illetve helyettes gondnokául rendelni javasol,
b) kizárhat egyes személyeket a támogató személyek és a gondnokok köréből,
c) kezdeményezheti vagy megtilthatja bentlakásos szociális intézményben történő elhelyezését,
d) kiskorú gyermeke számára gyámot nevezhet meg vagy meghatározott személyt a gyámként rendelhető személyek köréből kizárhat,
e) meghatalmazást adhat vagyoni ügyeinek kezelésére,
f) rendelkezhet ingó vagy ingatlan vagyontárgyai, jövedelme kezelésének módjáról.
(3) Az előzetes jognyilatkozat érvényességének feltétele, hogy azt a külön törvényben foglaltak szerinti közhiteles nyilvántartásba bejegyezzék.
(4) Az előzetes jognyilatkozat vagy annak a bíróság jogerős határozata által érintett része - kivéve az (5) bekezdésben foglalt esetet - a nagykorú személy cselekvőképességének egy vagy több ügycsoportra vonatkozó korlátozásáról rendelkező bírósági határozat jogerőre emelkedésének időpontjában lép hatályba.
(5) A bíróság a gondnokság alá helyezésre irányuló eljárásban - ha a nagykorú személy érvényes előzetes jognyilatkozatot tett - cselekvőképességének egy vagy több ügycsoport szerinti korlátozása helyett az előzetes jognyilatkozat vagy annak meghatározott része hatálybalépéséről határoz, ha az előzetes jognyilatkozatban foglaltak a nagykorú személy jogainak védelmét cselekvőképessége korlátozása nélkül is biztosítják.
(6) Az előzetes jognyilatkozat hatálybalépését követően az abban foglaltakat a korlátozottan cselekvőképes nagykorú személy személyi, vagyoni ügyeire vonatkozó döntéseként kell figyelembe venni.
(7) A hatályba lépett előzetes jognyilatkozat adatairól a külön törvényben meghatározott szervezet közhiteles nyilvántartást vezet.
(8) Az ellátás visszautasítására vonatkozó, az egészségügyről szóló törvény szerinti nyilatkozatra az előzetes jognyilatkozat szabályai nem alkalmazhatóak.
15/A. § (1) A bíróság, a gyámhatóság, a gondnok, valamint az előzetes jognyilatkozatban meghatalmazott személy az előzetes jognyilatkozat hatálybalépését követően - a (2) bekezdés szerinti kivételekkel - az előzetes jognyilatkozatban foglaltak figyelembevételével jár el.
(2) A bíróság, a gyámhatóság, a gondnok, valamint az előzetes jognyilatkozatban meghatalmazott személy az előzetes jognyilatkozatban foglaltakat nem veheti figyelembe, ha
a) a nagykorú személy által megnevezett személy az előzetes jognyilatkozatban foglaltak teljesítését nem vállalja, vagy vele szemben törvényi kizáró okot állapítanak meg, vagy
b) a körülmények lényeges változása folytán az előzetes jognyilatkozatban foglaltak az érintett nagykorú személy életét, egészségét, testi épségét vagy törvényes érdekeit súlyosan sértenék.
(3) Az előzetes jognyilatkozatban foglaltakat a nagykorú cselekvőképes személy bármikor visszavonhatja vagy módosíthatja. Ha a nagykorú cselekvőképes személy újabb előzetes jognyilatkozatot tesz, korábbi jognyilatkozatát visszavontnak kell tekinteni. A korábbi előzetes jognyilatkozatnak az újabb jognyilatkozat rendelkezéseivel nem érintett rendelkezései hatályban maradnak. Ha a nagykorú személyt a bíróság az előzetes jognyilatkozat megtételét követően cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezte, az előzetes jognyilatkozatot a korlátozottan cselekvőképes személy gyámhatósági jóváhagyáshoz kötött jognyilatkozatának megtételére irányadó szabályok szerint visszavonhatja.
(4) Az előzetes jognyilatkozat visszavonására vagy módosítására az annak megtétele során irányadó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni. A visszavont előzetes jognyilatkozat a nyilvántartásból való törléssel érvénytelenné, a már hatályba lépett előzetes jognyilatkozat pedig hatálytalanná válik.

A támogatott döntéshozatal

16. § (1) A bíróság a külön törvényben meghatározott vagy a gondnokság alá helyezési eljárás során hozott határozatával a jognyilatkozatának megtételekor értelmi képessége, pszichés állapota vagy szenvedélybetegsége miatt segítségre szoruló cselekvőképes nagykorú személy számára meghatározott ügycsoportokban támogató személy vagy személyek (a továbbiakban együtt: támogató) kinevezéséről határozhat.
(2) Nem kerülhet sor támogató kinevezésére azon ügycsoportokban, amelyekben a nagykorú személy cselekvőképességének korlátozása vált szükségessé.
(3) A bíróság a támogatott személlyel - a (4) bekezdés szerinti megállapodás alapján - bizalmi viszonyban lévő olyan nagykorú személyt nevezhet ki támogatónak, aki nem áll az (5) bekezdésben megállapított kizáró okok hatálya alatt.
(4) A bíróság a támogató kinevezéséről, valamint azon ügycsoportokról, amelyekben a támogatott személy támogatásban részesül, a támogató és a támogatott személy közokiratba, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalt megállapodása vagy az érintetteknek a gyámhatóság előtt, vagy a gondnokság alá helyezési eljárásban a bíróság előtt személyesen tett közös, a bizalmi viszony fennállását tanúsító nyilatkozata alapján határoz. Ha a bíróság több támogató kinevezéséről határoz, egyazon ügycsoportra - ha a támogatott támogatóival eltérően nem állapodott meg - csak egy támogatót nevezhet ki.
(5) Nem lehet támogatónak kinevezni azt,
a) akinek a személye ellen a támogatott személy tiltakozik, illetve ennek hiányában is azt a személyt, akinek kinevezése a támogatott személy érdekeinek sérelmével járna,
b) aki maga is támogatott személy,
c) aki cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt áll, vagy
d) aki a közügyektől eltiltó jogerős ítélet hatálya alatt áll.
(6) A támogatott személyek és a támogatók adatairól a külön törvényben meghatározott szervezet közhiteles nyilvántartást vezet.
16/A. § (1) A támogató kinevezése nem eredményezi a támogatott személy cselekvőképességének korlátozását.
(2) A támogató jogosult a támogatott személy jognyilatkozatának megtételekor jelen lenni, tanácsaival, a támogatott személy számára szükséges tájékoztatás megadásával a támogatott személy jognyilatkozatának megtételét elősegíteni. A támogató aláírásával látja el azt a jognyilatkozatot, amelynek megtételénél jelen volt és a támogatott személyt segítette.
(3) A (2) bekezdésben foglaltak szerinti támogatás kiterjed a támogatott személynek a törvényben meghatározott megtámadási joga érvényesítéséhez - az azzal összefüggő jognyilatkozatok megtételéhez - szükséges segítség megadására is.
(4) Ha a támogatott személy eljárást indít a támogató kinevezésének visszavonása iránt, a bíróság az eljárás megindításának tényéről a közhiteles nyilvántartás vezetésére jogosult hatóságot - bejegyzés végett - haladéktalanul értesíti.
16/B. § (1) A bíróság a támogató kinevezését visszavonja, ha
a) a támogató vagy a támogatott személy kezdeményezi,
b) a támogató a támogatott és közte létrejött megállapodásból származó kötelezettségét nem teljesíti vagy olyan cselekményt követ el, illetve olyan magatartást tanúsít, amellyel a támogatott személy érdekeit súlyosan sérti, vagy
c) utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amely a támogató személy kinevezésének akadályát jelentette volna.
(2) A bíróság a támogató kinevezésének az (1) bekezdés *a)-b)* pontja alapján történő visszavonásáról a támogató és a támogatott személy személyes meghallgatását követően dönt.
(3) A támogatott döntéshozatalra vonatkozó jogviszony megszűnik:
a) a támogatott személy halálával,
b) határozott idejű kinevezés esetén a bírósági határozatban foglalt határidő lejártával, vagy

c) ha a támogatott személynek nincs más támogató személye, a támogató személy halálával vagy kinevezésének az (1) bekezdés szerinti visszavonásával.

A hivatásos támogató eljárása

17. § (1) Ha a támogató kinevezésére a 16. § (3) bekezdésében foglaltak szerint nincs lehetőség, azonban az érintett személy károsodástól való megóvása cselekvőképességének korlátozását nem teszi szükségessé, a bíróság - az érintett nagykorú személy egyetértése esetén - külön törvényben meghatározott eljárásban vagy a gondnokság alá helyezési eljárás során hozott határozatával hivatásos támogató kinevezéséről határozhat.
(2) A hivatásos támogató eljárására a 16/A. § (1)-(3) bekezdésben foglaltak irányadóak; tevékenységének felügyeletére - a számadásra vonatkozó rendelkezések kivételével - valamint az általa támogatott személyek létszámára, továbbá törvény eltérő rendelkezése hiányában felmentésére a hivatásos gondnokra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

A cselekvőképességet korlátozó gondnokság

18. § (1) Korlátozottan cselekvőképes a nagykorú személy, ha a bíróság ilyen hatállyal, meghatározott ügycsoportban gondnokság alá helyezi.
(2) A cselekvőképességében korlátozott személy cselekvőképes mindazon ügycsoportokban, amelyekre nézve a bíróság a cselekvőképességét nem korlátozta.
(3) Cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, aki értelmi képessége, pszichés állapota vagy szenvedélybetegsége miatt vagy az ebből eredő, a társadalmi részvételt akadályozó egyéb körülmények hatására egyes személyi vagy vagyoni ügyeiben önállóan vagy segítséggel eljárni, döntést hozni, jognyilatkozatot tenni nem képes és a cselekvőképesség korlátozásának elmaradása károsodását okozná.
(4) A cselekvőképesség korlátozására akkor kerülhet sor, ha a bíróság megítélése szerint más - cselekvőképességet nem korlátozó - rendelkezés az érintett személy károsodástól való megóvása érdekében nem vezetne eredményre. A cselekvőképesség korlátozására irányuló határozatnak összetett, - így szükség szerint orvosi, gyógypedagógiai és pszichológiai vizsgálatot is magában foglaló - szakértői véleményen kell alapulnia.
(5) A személy kommunikációjának módja, annak akadályozottsága önmagában nem lehet a cselekvőképesség korlátozásának oka.
18/A. § (1) A gondnokság alá helyezett korlátozottan cselekvőképes személy jognyilatkozata a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportban - törvény eltérő rendelkezése hiányában - akkor érvényes, ha azt gondnoka előzetes beleegyezésével vagy utólagos jóváhagyásával tette. A gondnokolt és gondnoka közötti vita esetén - ideértve azt is, ha a gondnok álláspontja szerint a gondnokolt nyilatkozattételének elmaradása a gondnokolt károsodásával járna, - a gyámhatóság dönt a gondnokolt személyes, az akadálymentes kommunikáció elvein alapuló meghallgatását követően. A gyámhatóság döntése pótolja a gondnokoltnak és a gondnoknak a jognyilatkozat érvényességéhez szükséges jognyilatkozatát, illetve jóváhagyását.
(2) Ha a gondnokolt érdekeinek védelme, károsodástól való megóvása azonnali intézkedést tesz szükségessé, a gondnok a gondnokolt helyett és nevében eljárhat, jognyilatkozatot tehet azzal, hogy arról a gyámhatóságot haladéktalanul értesíteni köteles. A gyámhatóság az értesítés kézhezvételétől számított legkésőbb tizenöt napon belül felülvizsgálja a gondnok eljárását a gondnokolt személyes, az akadálymentes kommunikáció elvein alapuló meghallgatását követően. A gyámhatóság nem hagyhatja jóvá a gondnok eljárását, ha az intézkedés jellege nem indokolt azonnali beavatkozást, illetve, ha a gyámhatóság az (1) bekezdés szerinti vita esetén a gondnokolt javára dönt. Ha a gyámhatóság a gondnok eljárását nem hagyja jóvá, a gondnok jognyilatkozatának érvénytelenné nyilvánításáról is határoz.

18/B. § (1) A bíróság külön törvény alapján lefolytatott eljárásban feljogosíthatja a gondnokot a korlátozás alá tartozó ügycsoportokban vagy ügycsoportokon belül egyes ügyekben a gondnokolt helyett és nevében történő önálló eljárásra, jognyilatkozat önálló megtételére
a) a gondnok és a gondnokolt közös kérelmére a gondnokolt ismétlődő, illetve rendszeres jognyilatkozat-tételt igénylő ügyeiben, vagy
b) a gondnok és a gyámhatóság közös kérelmére, ha összetett szakértői vizsgálaton alapuló vélemény alátámasztotta, hogy a gondnok az adott üggyel vagy ügycsoporttal kapcsolatban a fogyatékos személyekkel való kommunikáció terén járatos szakember közreműködésével sem képes a gondnokoltjával olyan kommunikációra, amely szükséges volna ahhoz, hogy a gondnok a gondnokolt jognyilatkozatával összefüggésben előzetes beleegyezéséről vagy utólagos jóváhagyásának megadásáról határozzon és a gondnokolt jogainak védelme a 18/A. § (1)-(2) bekezdése szerinti eljárásban nem biztosítható.
(2) Ha a gondnok az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény hatálya alá tartozó ügyben tesz azonnali intézkedést, ennek során az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényben foglalt sajátos szabályokat figyelembe véve kell eljárnia.
18/C. § A korlátozottan cselekvőképes személy a korlátozással érintett ügycsoportban is a gondnoka közreműködése nélkül
a) tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja,
b) megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket,
c) rendelkezik a munkaviszonyból, munkaviszony jellegű jogviszonyból, társadalombiztosítási, szociális és munkanélküli-ellátásból származó jövedelme bíróság által meghatározott hányadával; e jövedelemrész erejéig kötelezettséget is vállalhat,
d) jogosult közigazgatási szerv és bíróság előtti eljárásokban a gondnokával szembeni jogérvényesítésre, perindításra, valamint
e) megkötheti olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez.
18/D. § (1) A gondnokolt és gondnoka jognyilatkozatainak érvényességéhez - ha a bíróság a cselekvőképességet a gondnokolt vagyonával való rendelkezésében korlátozta - a gyámhatóság jóváhagyása szükséges, ha a jognyilatkozat
a) a gondnokolt tartására,
b) a gondnokoltat öröklési jogviszony alapján megillető jogra vagy kötelezettségre,
c) a gondnokolt idegen kötelezettségért megfelelő ellenérték nélküli felelősség vállalására,
d) a gondnokolt gondnok által kezelt vagyonára,
e) a gondnokolt törvényben vagy a gondnokot rendelő határozatban meghatározott összeget meghaladó értékű egyéb vagyonára,
f) a gondnokolt ingatlantulajdonának átruházására vagy megterhelésére
vonatkozik.
(2) A gondnokolt a gyámhatóság jóváhagyását kérheti
a) leszármazója önálló háztartásának alapításához, fenntartásához vagy más fontos cél eléréséhez a vagyonának terhére nyújtott támogatáshoz, amennyiben a támogatás ténye, illetve annak mértéke törvényes érdekeit, megélhetését nem veszélyezteti,
b) az általa történő - az *a)* pontban foglaltak alá nem tartozó - ajándékozáshoz, jogokról ellenérték nélkül való lemondást vagy közcélra történő felajánlást tartalmazó jognyilatkozathoz, feltéve, hogy a jogügylet törvényes érdekeit, megélhetését nem veszélyezteti.
(3) Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására a bírósági vagy közjegyzői határozattal elbírált jognyilatkozat érvényességéhez.
(4) Törvényben meghatározott egyes egészségügyi és személyállapoti tárgyú ügycsoportokkal kapcsolatos jognyilatkozatok érvényességéhez a külön törvényben meghatározott szervezet, testület jóváhagyására van szükség.
18/E. § (1) Ha cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezés iránti perindítás indokolt, és az érintett személy vagyonának védelme sürgős intézkedést igényel, a gyámhatóság a vagyonra

haladéktalanul zárlatot rendel el, valamint ezzel egyidejűleg zárgondnokot rendel ki. A zárlatot elrendelő határozat ellen nincs helye fellebbezésnek.
(2) A zárlatra és a zárgondnok működésére a bírósági végrehajtásról szóló törvény biztosítási intézkedések végrehajtására vonatkozó fejezetének a rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.
(3) A gyámhatóságnak a zárlat elrendelését követő nyolc napon belül a gondnokság alá helyezési pert meg kell indítania, a bíróságnak pedig legkésőbb a keresetlevél benyújtásától számított harminc napon belül a zárlatot hivatalból felül kell vizsgálnia és arról érdemben határoznia kell.
18/F. § (1) A gyámhatóság kivételesen, életét, testi épségét, vagyoni viszonyait súlyosan veszélyeztető, azonnali intézkedést igénylő esetben ideiglenes gondnokot rendel annak a nagykorú személynek, aki értelmi képessége, pszichés állapota vagy szenvedélybetegsége miatt vagy az ebből eredő, a társadalmi részvételt akadályozó egyéb körülmények hatására egyes személyi vagy vagyoni ügyeiben önállóan vagy segítséggel eljárni és döntést hozni, jognyilatkozatot tenni nem képes és a károsodástól való megóvása más módon - elsősorban zárlat elrendelésével - nem lehetséges.
(2) A gyámhatóság az ideiglenes gondnokot kirendelő határozatában megjelöli, hogy az ideiglenes gondnok mely ügyben, illetve ügyekben járhat el. Az ideiglenes gondnokra - azokban az ügyekben, amelyekben kirendelték - a gondnokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.
(3) A gyámhatóságnak az ideiglenes gondnokrendelést követő nyolc napon belül a gondnokság alá helyezési pert meg kell indítania, a bíróságnak pedig legkésőbb a keresetlevél benyújtásától számított harminc napon belül az ideiglenes gondnokrendelést hivatalból felül kell vizsgálnia, és arról érdemben határoznia kell.
(4) Az ideiglenes gondnok a 19/D. §-ban megjelölt módon járhat el.
18/G. § (1) A korlátozott cselekvőképességen alapuló semmisségre csak annak érdekében lehet hivatkozni, akinek cselekvőképessége korlátozott.
(2) Aki cselekvőképességét illetően a másik felet megtéveszti, ezért felelősséggel tartozik, és felelőssége alapján a szerződés teljesítésére is kötelezhető.
18/H. § Ha a korlátozottan cselekvőképes személy cselekvőképessé válik, maga dönt függő jognyilatkozatának érvényességéről.

A gondnokrendelésre, a gondnok jogaira és kötelezettségére, valamint a gondnokság megszűnésére irányadó szabályok

19. § (1) A gondnokság alá helyezést
a) a nagykorú személy együttélő házastársa, egyenesági rokona, testvére,
b) a gyámhatóság és
c) az ügyész
kérheti.
(2) Ha a gondnokság alá helyezés szükségességéről a gyámhatóság tudomást szerez, a gondnokság alá helyezési eljárást haladéktalanul meg kell indítania, ha azt az (1) bekezdés *a)* pontjában meghatározott közeli hozzátartozó a gyámhatóságnak a perindítás szükségességéről való tájékoztatását követő hatvannapos jogvesztő határidőn belül nem teszi meg.
(3) A bíróság a gondnokság alá helyezési eljárás során az eljárásban résztvevők számára - szükség szerint az akadálymentes kommunikáció szabályainak megfelelő módon - tájékoztatást ad a támogatott döntéshozatal jogintézményéről, annak alkalmazhatósága feltételeiről is.
19/A. § A cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezett személy részére - az eljárást kezdeményező személy vagy a gyámhatóság javaslatára - a bíróság rendel gondnokot a gondnokság alá helyezést elrendelő határozatában.
19/B. § (1) Gondnok lehet az a cselekvőképes nagykorú személy, aki a gondnoki tisztséget vállalja, akivel szemben a törvényben meghatározott kizáró ok nem áll fenn és személyében, körülményeiben alkalmas a gondnoki tisztség ellátására.
(2) Nem rendelhető gondnokul:
a) aki ellen a gondnokság alá helyezett tiltakozik,

b) akit a gondnokság alá helyezett előzetes jognyilatkozatban kizárt a gondnokká jelölhető személyek köréből,
c) aki gondnokság alatt áll,
d) aki támogatott személy,
e) aki a közügyektől eltiltó jogerős ítélet hatálya alatt áll,
f) akit a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló jogszabály kizár.
(3) Gondnokul a gondnokság alá helyezett által cselekvőképessége korlátozását megelőzően tett előzetes jognyilatkozatban vagy a gondnokság alá helyezésről rendelkező eljárás során megnevezett személyt, ha pedig ez nem lehetséges, úgy elsősorban a gondnokolttal együtt élő házastársat kell rendelni. Ha ilyen személy nincs vagy a házastárs gondnokul rendelése veszélyeztetné a gondnokság alatt álló érdekeit, a bíróság olyan személyt rendel gondnokul, aki a gondnokság ellátására az összes körülmény figyelembevételével alkalmasnak mutatkozik.
(4) A gondnok rendelésénél az arra alkalmas személyek közül előnyben kell részesíteni a szülőket vagy a szülők által a haláluk esetére közokiratban vagy végrendeletben megnevezett személyt, hiányukban pedig azokat a hozzátartozókat, akik szükség esetén a személyes gondoskodás nyújtására is képesek.
(5) Ha gondnok az (1)-(4) bekezdésben foglaltak alapján nem rendelhető, a gondnokolt számára hivatásos gondnokot kell rendelni. Hivatásos gondnok csak olyan büntetlen előéletű személy lehet, aki a törvényben meghatározott képesítési előírásoknak megfelel. Hivatásos gondnokul a fogyatékosokkal, szenvedélybetegekkel vagy pszichiátriai betegekkel foglalkozó egyesület vagy alapítvány is kijelölhető. Ha a bíróság a gyámhatóság javaslatára jogi személyt jelöl ki gondnokul, a jogi személy köteles megnevezni azt a nagykorú személyt, aki a gondnoki teendők ellátásáért személyében felelős.
(6) A hivatásos gondnok egyidejűleg legfeljebb húsz gondnokság alatt álló nagykorú személy számára láthat el gondnoki feladatokat. E szabály alkalmazása során a támogatott személyek a gondnokoltakkal egy tekintet alá esnek.
19/C. § (1) A gondnokolt részére több gondnok is rendelhető. Többes gondnokrendelésre kerülhet sor különösen, ha
a) a gondnokság alá helyezett személy mindkét szülője vagy két közeli hozzátartozója közösen, azonos jogkörrel vállalja a gondnokságot, vagy
b) a gondnokolt vagyonának kezelése, illetve más ügyeinek intézése ezt indokolja.
(2) Az (1) bekezdésben meghatározott esetekben a bíróság a gondnokok együttes kérelmére meghatározhatja feladatkörük pontos megosztását.
(3) A távol levő vagy más okból akadályozott gondnok mellé a bíróság a gondnokolt részére szükség szerint helyettes gondnokot is rendelhet. A helyettes gondnok csak azonnali intézkedést igénylő ügyekben járhat el.
19/D. § (1) A gondnok a bíróság által meghatározott ügycsoportban a gondnokság alá helyezett személy vagyonának kezelője és törvényes képviselője, ha a bíróság a gondnokolt cselekvőképességét a vagyonáról való rendelkezésben korlátozta.
(2) A gondnok indokolt esetben - vállalása esetén - a gondnokság alá helyezett gondozását is ellátja.
(3) A gondnokoltat érintő döntések meghozatalánál a gondnok köteles a gondnokoltat - a gondnokolt kommunikációs módjához és értelmi képességéhez alkalmazkodva - meghallgatni, és a gondnokolt véleményét a lehető legnagyobb mértékben figyelembe venni. Ha nem lehet megállapítani a gondnokolt véleményét, a gondnok a gondnokolt által korábban közöltek szerint jár el. Amennyiben ennek megállapítására sincs mód, a gondnok a gondnokolt ismert értékrendje alapján és az érdekeit legjobban szolgáló módon köteles eljárni.
(4) Ha a gondnok a (3) bekezdés szerinti kötelezettségét megszegi, ez a 19/H. § (3) bekezdés *c)* pontjában foglaltak szerinti felmentését vonja maga után.
19/E. § (1) A gondnok tevékenységét a gyámhatóság felügyeli.
(2) A gondnok a működéséről és a gondnokolt állapotáról a gyámhatóság felhívására bármikor, egyébként az éves számadással együtt köteles beszámolni a gyámhatóságnak.

(3) A gondnok - ha a gondnokolt a vagyonával való rendelkezést korlátozó gondnokság alatt áll - köteles a gyámhatóság felhívására átadni a gondnokolt pénzét, értékpapírjait, valamint értéktárgyait, ha azokat jogszabály szerint nem kell a folyó kiadásokra készen tartani. A gyámhatóságnak átadott vagyonnal való rendelkezéshez a gyámhatóság jóváhagyása szükséges.
(4) A gondnokolt jogosult a gyámhatóság és a gondnok által a gondnok működéséről és a gondnokolt vagyonáról vezetett dokumentációba betekinteni és arról másolatot készíteni.
19/F. § (1) A gondnok a vagyon kezeléséről legalább évente köteles számadást adni a gyámhatóságnak. Ha a gondnok a gondnokolt közeli hozzátartozója, a gyámhatóság a rendes számadási kötelezettség alól felmentést adhat vagy egyszerűsített számadást engedélyezhet.
(2) A hivatásos gondnok kivételével a gondnok nem köteles éves számadásra, ha a gondnokoltnak nincs vagyona és a munkaviszonyból származó jövedelmének, nyugdíjának és egyéb járadékának havi összege nem haladja meg a jogszabályban meghatározott mértéket.
(3) A gyámhatóság a gondnokot a gondnokolt vagy meghatalmazottja kérésére eseti számadás készítésére is kötelezheti.
(4) A gyámhatóság a számadást véleményezés céljából megküldi a gondnokoltnak vagy a gondnokolt meghatalmazottjának.
19/G. § (1) A bíróságnak a cselekvőképesség korlátozását elrendelő, azt fenntartó vagy módosító ítéletében rendelkeznie kell a kötelező felülvizsgálat iránti eljárás megindításának - az ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt éven belüli - időpontjáról.
(2) A felülvizsgálati eljárást a gyámhatóságnak kell megindítania. A gyámhatóság keresete a gondnokság alá helyezés megszüntetésére, fenntartására vagy módosítására irányulhat.
(3) A gondnokság alá helyezés - (2) bekezdés szerinti - megszüntetéséről, fenntartásáról vagy módosításáról a bíróság
a) a gondnokolt,
b) a gondnokolt együttélő házastársa, egyenesági rokona, testvére,
c) a gondnok,
d) a gyámhatóság vagy
e) az ügyész
kérelme alapján dönt.
(4) A gondnokság alá helyezés megszüntetésére, fenntartására vagy módosítására irányuló per megindításának a kötelező felülvizsgálat időpontja előtt is helye van.
19/H. § (1) A gondnokság megszűnik, ha a gondnokolt meghal.
(2) A gondnoki tisztség megszűnik, ha a gondnok meghal vagy a gondnokot a bíróság felmenti tisztségéből.
(3) A bíróság a gondnokot tisztségéből felmenti, ha
a) a gondnok a felmentését kéri,
b) utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amely a gondnok kirendelésének is akadályát jelentette volna,
c) a gondnok a kötelezettségét nem teljesíti vagy olyan cselekményt követ el, illetve olyan magatartást tanúsít, amellyel a gondnokolt érdekeit súlyosan sérti vagy veszélyezteti.
(4) A bíróság kivételesen felmentheti a gondnokot akkor is, ha a gondnokolt érdekében - az eset összes körülményei és a gondnokolt véleményére figyelemmel - más személy gondnokként való kirendelése indokolt."

2. §

(1) A Ptk. 685. §-a a következő g)-h) ponttal egészül ki:

(E törvény alkalmazásában)
„g) akadálymentes kommunikáció: a fogyatékossággal élő személy által választott, külön törvényben meghatározott kommunikációs forma, eszköz és módozat;

h) értelmi képesség, pszichés állapot vagy szenvedélybetegség miatt az ügyek vitelében és a döntések meghozatalában való képesség csökkenése: egy vagy több mentális funkció tartós károsodása."

(2) Hatályát veszti a Ptk. 225. § (2) bekezdés a) pontjában a „cselekvőképtelen vagy" szövegrész.

3. §

(1) Az e törvény hatálybalépésekor 14. életévét betöltött, cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt álló kiskorú jognyilatkozatainak megtételére - ideértve a függő jognyilatkozatokat is - a Ptk-nak a korlátozottan cselekvőképes kiskorúak jognyilatkozataira vonatkozó, az e törvénnyel módosított rendelkezéseit kell alkalmazni.
(2) A 14. életévét már betöltött kiskorú cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezése iránt az e törvény hatálybalépése előtt benyújtott keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül el kell utasítani, a folyamatban levő eljárást pedig a kiskorú 17. életévének betöltéséig fel kell függeszteni, és a 17. életév betöltését követően a kiskorú cselekvőképességének a nagykorúság elérésével hatálybalépő korlátozása iránt kell folytatni.

4. §

(1) Az e törvény hatálybalépésekor cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt álló nagykorú személyre a Ptk.-nak az e törvénnyel módosított, a korlátozottan cselekvőképes nagykorú személyre vonatkozó rendelkezéseit kell – ügycsoportra vonatkozó korlátozás nélkül, általános érvénnyel – alkalmazni, mindaddig, amíg a (4) bekezdés szerinti felülvizsgálati eljárásban hozott szakértői vélemény alapján a bíróság a Ptk. szerint a cselekvőképességet érintő határozatot hoz.
(2) Az (1) bekezdésben foglalt rendelkezést a Ptk. e törvény hatálybalépését megelőzően hatályos 14/B. § (1) bekezdése szerinti függő jognyilatkozat tekintetében is alkalmazni kell.
(3) Az e törvény hatálybalépésekor cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt álló nagykorú személyeket a (4) bekezdés szerinti felülvizsgálati eljárás lefolytatásáig az általános érvényű korlátozó gondnokság alatt álló korlátozottan cselekvőképes nagykorú személyként kell a gondnokoltak elektronikus nyilvántartásában szerepeltetni. A bejegyzésről a gondnokoltat és gondnokát értesíteni kell.
(4) Az e törvény hatálybalépésekor cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó gondnokság alatt álló nagykorú személyt a gondnokság alá helyező határozatban a kötelező felülvizsgálatra megállapított időpontban a Ptk.-nak az e törvénnyel módosított, a gondnokrendelés indokoltságának felülvizsgálatára irányuló eljárásának szabályai szerint kell megvizsgálni abból a szempontból, hogy a cselekvőképességét indokolt-e, és ha igen, mely ügycsoportokban indokolt korlátozni.
(5) Az e törvény hatálybalépése előtt hozott, felülvizsgálati kötelezettséget nem tartalmazó határozat esetében a (4) bekezdés szerint felülvizsgálatot az e törvény hatálybalépésétől számított öt éven belül kell a gyámhatóságnak megindítania.
(6) A Ptk. e törvénnyel módosított rendelkezéseit kell alkalmazni a nagykorú személy cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó gondnokság alá helyezése iránt az e törvény hatálybalépésekor folyamatban lévő eljárásban, ideértve a jogorvoslati eljárási szakaszt is.
(7) Nagykorú személy cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezése iránt az e törvény hatálybalépése előtt benyújtott keresetlevél esetében a bíróság felszólítja a felperest, hogy tizenöt napon belül nyilatkozzon, kérelmét a nagykorú személy cselekvőképességét korlátozó gondnokság alá helyezése iránti keresetre kívánja-e változtatni. Ha a fél a keresetváltoztatás jogával nem él, vagy határidőn belül nem nyilatkozik, a keresetlevelet idézés kibocsátás nélkül el kell utasítani.
(8) Az e törvény hatálybalépése előtt kirendelt gondnok megbízatása - eltérő bírósági határozat hiányában - hatályban marad, de a gondnokság ellátására, valamint a gondnokság és gondnok tisztségének megszűnésére a Ptk. e törvénnyel módosított rendelkezései vonatkoznak.

(9) Az e törvény hatálybalépésekor a gyámhatóság előtt folyamatban lévő gondnokrendelési eljárásokat meg kell szüntetni, és a gyámhatóságnak a gondnokrendelést a megszüntetéstől számított harminc napon belül a bíróság előtt kezdeményeznie kell.
(10) Az e törvény hatálybalépése előtt cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt álló személy esetében az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény szerinti invazív beavatkozáshoz való beleegyező nyilatkozat megtétele, és a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény szerinti terhességmegszakítás iránti kérelem előterjesztése során (4) bekezdés szerinti felülvizsgálati eljárásban hozott határozat jogerőre emelkedéséig a gondnokolt helyett és nevében a gondnok jár el.
(11) Az e törvény hatálybalépése előtt kirendelt gondnok jogaira és kötelezettségeire, tevékenységének felügyeletére, továbbá a gondnok számadási kötelezettségére a Ptk. e törvénnyel módosított rendelkezéseit kell alkalmazni.

5. §

(1) E törvény a kihirdetését követő év első napján lép hatályba.

(2) A Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 2010. évi XV. törvény – az 1-9. § és a 44-209. § kivételével – e törvénnyel egyidejűleg hatályba lép.

Indokolás

a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény módosításáról szóló törvényjavaslathoz

ÁLTALÁNOS INDOKOLÁS

Az Országgyűlés által elfogadott új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésére az Alkotmánybíróság döntéséből következően nem kerül sor. Az Országgyűlés új többsége nem ért egyet az elfogadott törvénnyel, ezért várhatóan rövid távon azon rendelkezések se fognak hatályba lépni, amelyekkel egyébként mind a civil társadalom, mind az Országgyűlés új többsége egyetértett.
A Javaslat az új Polgári Törvénykönyvnek a cselekvőképességet korlátozó gondnokságra vonatkozó szabályait illesztené a hatályos Polgári Törvénykönyv rendszerébe. Ennek megfelelően, a társadalmi és szakmai szervezetek javaslatával összhangban megszüntetné a cselekvőképességet kizáró gondnokság intézményét, helyette a nemzetközi gyakorlatnak megfelelő új támogatási fajtákat kíván bevezetni.

RÉSZLETES INDOKOLÁS

A cselekvőképesség

A cselekvőképesség az embernek – és csak az embernek – az a képessége, hogy saját akaratelhatározásával, saját cselekvéseivel jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat. A cselekvőképességet ilyen értelemben szokás megkülönböztetni a jogképességtől: egyrészt a cselekvőképesség csak az ember tulajdonsága lehet, a jogi személyek és más jogalanyok fogalmilag cselekvőképtelenek, azaz a forgalomban való részvételük érdekében képviseletre szorulnak; másrészt szűkebb kategória a cselekvőképesség azért is, mert míg minden ember – még a méhmagzat is feltételesen – jogképes, addig a cselekvőképesség nem egyformán illet meg minden természetes személyt.

A Javaslat fenntartja azt a korábbi, bevált megoldást, hogy a cselekvőképesség szabályozásánál abból az elvből indul ki, hogy a cselekvőképesség mindenkit megillet, akinek cselekvőképességét a törvény vagy bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza. A Javaslatban tehát nem a cselekvőképesek, hanem a cselekvőképességükben korlátozott és cselekvőképességgel nem rendelkező személyek körét kell pontosan meghatározni.

A Javaslat a cselekvőképesség fogalmát a Ptk. 11. §-ában foglaltakkal azonosan határozza meg, azzal, hogy annak tartalmi összetevőit továbbra sem kívánja definiálni.

Az előbbiekkel ellentétben a cselekvőképesség meglétéhez fűződő jogi hatást a Javaslat pontosan meghatározza: „Aki cselekvőképes, saját cselekményeivel jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat." A cselekvőképesség tehát érvényes jognyilatkozatok tételére vonatkozó képességet jelent, amely jognyilatkozatok többsége szerződési nyilatkozat, ilyen értelemben szokás a cselekvőképességet szerződőképességnek is nevezni. A Javaslat szövege maga ugyan nem utal rá, de ismert, hogy a jognyilatkozati képesség aktív oldala mellett megkülönböztetjük az ún. passzív cselekvőképességet is, amely arra ad választ, hogy az érintett személy mennyiben fogadhatja el a hozzá intézett jognyilatkozatokat. Az aktív és passzív cselekvőképesség szabályai néhány kivételtől eltekintve általában azonosak.

A Javaslat a cselekvőképesség általános polgári jogi, tehát ágazati fogalmát határozza meg. Léteznek azonban olyan esetek is, amikor egyes jognyilatkozat megtételére az általánostól eltérő módon különleges jognyilatkozat-képességi szabályok érvényesülnek (például végintézkedési képesség az öröklési jogban).

A Javaslat rendelkezik a cselekvőképesség korlátozásának tilalmáról. Az ember számára alanyi jogként biztosított cselekvőképesség rendeltetésével, funkciójával összeegyeztethetetlen lenne a cselekvőképesség kizárására vagy korlátozására irányuló szerződés vagy egyoldalú jognyilatkozat megengedése. Az érintett ilyen tartalmú rendelkező cselekménye tehát akár szerződés, akár egyoldalú jognyilatkozat formájában semmis, a Javaslat azonban – a jogképesség korlátozásánál írtakkal összhangban – kizárólag a jognyilatkozati korlátozásra tartalmaz szabályt.

A kiskorúság miatti korlátozott cselekvőképesség és cselekvőképtelenség

A Javaslat továbbra is különválasztja az életkor, tehát a kiskorúság miatti cselekvőképtelenségre, illetve korlátozott cselekvőképességre vonatkozó szabályokat a bírói ítélettel – meghatározott ügycsoport tekintetében – gondnokság alá helyezettekre vonatkozó szabályozástól. Míg a kiskoruk miatt cselekvőképességükben érintettekre vonatkozó rendelkezések alapvetően nem módosulnak, addig a nagykorú – cselekvőképességükben érintett – személyekre vonatkozó szabályozás alapjaiban megváltozik.

A Javaslat a korlátozottan cselekvőképes kiskorúak körét is meghatározza. Kiskorú az, aki tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött. A kiskorúság a tizennyolcadik életévig tart, a születésnap 0. órájától kezdve már nagykorúnak számít az érintett, függetlenül attól, hogy születése ténylegesen melyik napszakra esett. A Ptk. megoldásával egyezően szabályozza a Javaslat a házasságkötés nagykorúságot eredményező hatását is. Házasságot nagykorú férfi és nő köthet, de a gyámhatóság a korlátozottan cselekvőképes kiskorúnak a házasságkötésre indokolt esetben engedélyt adhat, feltéve, hogy a házasuló a tizenhatodik életévét már betöltötte. Az érvényes házasságkötés tényével a tizennyolcadik életévét még be nem töltött kiskorú nagykorúvá válik. A házasságkötéssel megszerezhető nagykorúság cselekvőképességet eredményez a polgári jog szabályai szerint, tehát az ilyen módon nagykorúvá vált személy saját maga köthet szerződéseket, tehet vagy fogadhat el jognyilatkozatokat. A nagykorúsítás csak magánjogi cselekvőképességet eredményez, és nem jelenti azt, hogy más törvények alkalmazása szempontjából is nagykorúnak kell tekinteni a házasságot kötött kiskorú személyt. Választójogot kiskorú még házasságkötéssel sem szerezhet.

A korlátozottan cselekvőképes kiskorú személy önállóan csak nagyon szűk körben járhat el, jognyilatkozatai általában a törvényes képviselőjének hozzájárulásával vagy utólagos jóváhagyásával érvényesek.

A korlátozottan cselekvőképes kiskorú azon jognyilatkozatai, amelyeket önállóan is megtehet, a Ptk.-ban foglaltakkal egyezően négy nagy csoportra oszthatók. Az első csoportba azok a személyes jellegű jognyilatkozatok tartoznak, amelynek megtételére a kiskorút jogszabály jogosítja fel. Így a korlátozottan cselekvőképes kiskorú a személyéhez fűződő jogok védelmében maga is felléphet, elláthatja más személy képviseletét, tehet közvégrendeletet, valamint olyan nyilatkozatot, amellyel megtiltja halála után testéből szervei, szövetei átültetés céljára történő eltávolítását [egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 211. § (1) bek.], és munkaviszonyt létesíthet (a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 72. §). A b) pont, a mindennapi életben a leggyakrabban előforduló jognyilatkozat-csoport azt jelenti, hogy a korlátozottan cselekvőképes kiskorú önállóan is megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket, így kisösszegben bevásárolhat, jegyet válthat a tömegközlekedési eszközökre, stb. A korlátozottan cselekvőképes kiskorú a munkajog szabályai szerint munkát

vállalhat, és a munkával szerzett keresményével szabadon rendelkezhet, arra kötelezettséget is vállalhat. A negyedik csoportba azok a jognyilatkozatok tartoznak, amelyek olyan szerződés létrehozására irányulnak, amellyel a kiskorú kizárólag előnyt szerez. Azonban az ajándékozási szerződés esetében a törvényes képviselő a kiskorúnak ígért vagy adott ajándékot – tekintettel arra, hogy az ingyenes szerződés is hátrányos lehet a kiskorúra – a gyámhatóság engedélyével visszautasíthatja. Ha a gyámhatóság nem hagyja jóvá a visszautasítást, ez a határozat negligálja a törvényes képviselő visszautasító nyilatkozatát.

A Javaslat a Ptk. rendelkezéseivel egyezően kimondja, hogy a törvényes képviselő a gyermeknek ígért vagy adott ajándékot a gyámhatóság jóváhagyásával visszautasíthatja. A Javaslat elismeri, hogy a gyermeknek ingyenesen juttatott vagyon a kiskorú fejlődésére hátrányos lehet, ezért lehetővé teszi az ajándék visszautasítását. Mivel azonban a visszautasítás által a kiskorú jelentős vagyoni előnytől eshet el, a szülő visszautasító jognyilatkozatának érvényességéhez gyámhatósági jóváhagyás szükséges.

A legtöbb jognyilatkozatot a korlátozottan cselekvőképes kiskorú nevében a törvényes képviselője maga is megteheti. Ez alól változatlanul csak a kiskorú munkával szerzett keresményével való rendelkezés és azok a jognyilatkozatok képeznek kivételt, amelyeknél a jogszabály a korlátozottan cselekvőképes kiskorú saját nyilatkozatát kívánja meg (pl. közvégrendelet).

A korlátozottan cselekvőképes és cselekvőképtelen kiskorúakra vonatkozó közös szabályok

Akár korlátozottan cselekvőképes, akár cselekvőképtelen kiskorúról van is szó, a törvény a gyámhatóság jóváhagyásához köti a nagyobb jelentőségű vagyoni ügyekben a törvényes képviselő jognyilatkozatának érvényességét függetlenül attól, hogy a törvényes képviselő önálló jognyilatkozatáról van-e szó, vagy a korlátozottan cselekvőképes kiskorú jognyilatkozatával kapcsolatos hozzájárulásról vagy jóváhagyásról.

A kiskorú tartásáról a szülők közötti bontóperben vagy külön perben általában a bíróság dönt, de nincs akadálya a peren kívüli megegyezésnek sem. A tartás rendszerint a kiskorú megélhetését szolgálja, ezért amennyiben arról a törvényes képviselő – akár jelentősebb vagyontárgy fejében – le kíván mondani, a gyámhatóságnak meg kell vizsgálnia, hogy az a gyermek érdekeivel nem ellentétes-e. Változatlan szabály, hogy a kiskorúnak az örökösödési jogviszony alapján megillető jogokra (pl. a végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránti perindítás) és kötelezettségekre vonatkozó jognyilatkozat érvényességéhez a gyámhatóság hozzájárulására van szükség.

Nem változtat a Javaslat azon a szabályon sem, hogy a felsorolt jognyilatkozatok érvényességéhez természetesen nincsen szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha azt bírósági vagy közjegyzői határozat már elbírálta.

Jogintézmények a nagykorú személy védelmében

A döntéshozatalukban akadályozott nagykorú személyek számára a Ptk. az eddigi jogintézmények (a cselekvőképességet korlátozó és a cselekvőképességet kizáró gondnokság) helyett differenciáltabb rendszert vezet be, amely kevésbé korlátozó megoldásokat is tartalmaz. A fogyatékos személyek önrendelkezésnek biztosítása olyan általános jelenség, amely nem csak más országok (Kanada, Németország, Svédország, Nagy-Britannia, Hollandia) törvényalkotásában kap egyre nagyobb szerepet az utóbbi években, hanem a nemzetközi jognak is jellemző módon részévé válik. Ennek alapján a kizáró gondnoksághoz hasonló megoldások egyre inkább ellentétbe kerülnek a nemzetközi joggal, míg a kevésbé korlátozó alternatívák megléte nemzetközi követelménnyé válik.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(99)4-es ajánlása a *Cselekvőképtelen Nagykorúak Jogi Védelméről* még csak utalt a gondnokságnál kevésbé korlátozó megoldásokra,[1] azonban a szükségesség és arányosság elvére már nagy hangsúlyt fektetett. Az Európa Tanács ugyanakkor jelenleg egy új ajánlást készít elő, amely a gondnokságnál kevésbé korlátozó megoldásokat helyezi előtérbe.[2] Ezeknek az elveknek tételes jogként való megfogalmazásával[3] a Javaslat összhangba kerül a vonatkozó nemzetközi normával.

Az előzetes jognyilatkozat és a támogatott döntéshozatal nem korlátozzák az érintett cselekvőképességét, hanem korlátozás nélkül részesítik a személyt olyan védelemben, amelynek segítségével ügyeiben el tud járni, és így cselekvőképességét megőrizheti. Előzetes jognyilatkozatában minden cselekvőképes, nagykorú személy rendelkezhet arról, hogy belátási képessége csökkenése esetén milyen döntések érvényesüljenek személyi és vagyoni ügyei tekintetében. A támogatott döntéshozatal során pedig egyéni szükségleteken alapuló személyes döntési segítség biztosítására kerül sor.

A szükségesség és arányosság elvéből kiindulva az fent felsorolt jogintézmények alkalmazására csak konkrét ügycsoportok vonatkozásában van lehetőség, általános elrendelésük (a személy összes ügyére kiterjedően) nem lehetséges. Ugyanakkor a korlátozóbb megoldások csak akkor alkalmazhatók, ha a kevésbé korlátozó lehetőségek nem elegendők. Ennek alapján egy adott személyt különböző ügycsoportok tekintetében különböző jogintézmények segíthetnek. Elképzelhető akár mindhárom jogintézmény alkalmazása is ugyanazon személy esetében különböző ügycsoportokra. Előfordulhat például, hogy ingatlanvagyona tekintetében a személynek gondnokot rendel ki a bíróság, az érintett egyéb vagyona tekintetében támogató segítségét veszi igénybe, egészségügyi ellátásáról pedig előzetes jognyilatkozatban rendelkezik.

Ugyanarra az ügycsoportra nem rendelhető ki egyszerre támogató személy és cselekvőképességet korlátozó gondnok. Az előzetes jognyilatkozat viszont alkalmazható a másik két jogintézménnyel együtt ugyanazon ügycsoport vonatkozásában is, mivel előzetes jognyilatkozatában a személy rendelkezhet például arról is, hogy milyen utasítások szerint járjon el a támogatója vagy gondnoka. Ha csak ilyen utasításokat ad meg, de nem rendel meghatalmazottat ügyei ellátására, a bíróság hatályba léptetheti az előzetes jognyilatkozatot, és gondnokot is jelölhet az adott ügycsoportra (vagy támogatót nevezhet ki, ha a személynek van szóba jöhető támogatója). A gondnok (vagy támogató) az előzetes jognyilatkozatban lefektetett utasítások szerint jár el, tehát mindkét jogintézmény egyszerre vonatkozik az adott ügycsoportra.

Minden természetes személy előzetes jognyilatkozatban rendelkezhet arról, hogy belátási képessége csökkenése esetén milyen döntések érvényesüljenek személyi és vagyoni ügyei tekintetében. A Javaslat lehetővé teszi, hogy bárki még cselekvőképes állapotban előzetesen rendelkezzen személyi és vagyoni ügyei vitelének módjáról és ügyei ellátására az általa megjelölt személynek meghatalmazást is adjon.

A Javaslat meghatározza az előzetes jognyilatkozat érvényességi és hatályossági feltételeit. Érvényesen a nyilatkozat közokiratban, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban vagy gyámhatóság előtt személyesen tehető, és további érvényességi feltétel a nyilatkozat nyilvántartásba vétele. A formai előírások betartása mellett az előzetes jognyilatkozat érvényességének nem feltétele semmilyen tartalmi elem megléte. Hatályosulásához azonban szükséges, hogy bíróság

---

[1] 2(4). cikk

[2] Lásd az Európa Tanács Családjogi Szakértőinek Bizottsága Cselekvőképtelen Felnőttek Albizottságának ajánlását, CJ-FA-GT2 (2007) 5, Strasbourg 2007 November 21.

megállapítsa a belátási képesség korlátozottsága vagy hiánya miatt a nyilatkozat életbelépésének a szükségességét.

A rendelkezés iránymutatást ad a nyilatkozat tartalmára. A személyi döntések meghozatalához és a vagyoni jellegű rendelkezésekre is adnak példákat. Az exemplifikatív jellegű felsorolás érzékelteti, hogy az önrendelkezési jog gyakorlása e tekintetben milyen széles körű lehet. Különösen időskori mentális változások esetére válhat a jövőben elterjedtté, hogy valaki még betegsége kezdeti stádiumában, teljesen cselekvőképes állapotban rendelkezik arról, hogy a későbbiekben ki legyen a támogatója vagy ha cselekvőképessége korlátozása válik szükségessé, kit nevezzenek részére gondnokul. Ugyanígy dönthet például előzetesen arról is, hogy beleegyezik-e ingó vagy ingatlan vagyontárgyai elidegenítésébe vagy vagyona kezelésére meghatalmazást adhat a nyilatkozatban megjelölt személynek.

Az előzetes jognyilatkozat csak akkor válik érvényessé, ha azontúl, hogy megfelelő alakiságokkal létrejött, az arra kijelölt szerv nyilvántartásba is veszi. Indokolt, hogy a nyilvántartás közhiteles és országos nyilvántartás legyen. A nyilvántartás vezetésére legalkalmasabb az a szerv lehet, amely a gondnokság alá helyezettek, illetve támogatott döntéshozatalban részesülők listáját is vezeti. A gondnokoltak számítógépen vezetett országos névjegyzékéről és a névjegyzék adataiból történő felvilágosítás adásról, valamint annak költségtérítéséről szóló 13/2002. (VII. 24.) IM rendelet szerint a gondnokság alá helyezettek névjegyzékét az Országos Igazságszolgáltatási Tanács vezeti. Célszerű az előzetes jognyilatkozatot is a gondnokoltak névjegyzékével azonos helyen nyilvántartani. Az előzetes jognyilatkozat létezéséről, hatálybalépéséről bárki információt kaphat, azonban annak tartalmáról csak az, aki az ehhez fűződő érdekét bizonyítja. A bíróságnak a gondnokság alá helyezési eljárás során mindenképp tájékozódnia kell arról, hogy az érintett személynek van-e érvényes jognyilatkozata. A nyilvántartás részletes szabályairól a Javaslat hatálybalépésével egyidejűleg törvényi szinten szükséges rendelkezni.

Az előzetes jognyilatkozat

Az előzetes jognyilatkozat érvényességi feltétele az előző §-ban előírt formai követelmények betartása és az okirat nyilvántartásba vétele. Hatályosulásához az szükséges, hogy a bíróság által megállapításra kerüljön a belátási képesség korlátozottsága miatt a nyilatkozat életbelépésének szükségessége. Erre egyrészről a gondnoksági eljárás során kerülhet sor; ha az eljárás megindítójának tudomása van arról, hogy az eljárás alá vont személy tett előzetes jognyilatkozatot, akkor erről tájékoztatnia kell a bíróságot. Az eljáró bíróságnak viszont feladata, hogy az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartására hatáskörrel rendelkező szervtől tájékoztatást kérjen arról, hogy tett-e az érintett személy előzetes jognyilatkozatot és milyen tartalommal. Ha a bíróság megállapítja, hogy a személy belátási képessége csökkent, azonban cselekvőképessége korlátozására nincs szükség, (mivel érdekeit megfelelő módon védik az előzetes jognyilatkozatban foglaltak), akkor olyan döntést hoz, amelyben az előzetes jognyilatkozat hatálybalépéséről rendelkezik. Természetesen ennek eljárási szabályairól a Pp. megfelelő módosításával is rendelkezni kell. Az előzetes jognyilatkozat hatálybalépéséről dönthet a bíróság kifejezetten erre irányuló eljárás során is. Ha a nyilatkozattevő állapota miatt (pl. hirtelen baleset) szükség van arra, hogy az előzetes jognyilatkozatban foglalt rendelkezések érvényesülhessenek, szükséges, hogy a nyilatkozattevő környezete intézkedhessen ennek érdekében anélkül, hogy a gondnokság alá helyezését kezdeményeznék. Külön törvényben meghatározott személyek lehetőséggel kell rendelkezzenek egy olyan nemperes eljárás megindítására, melynek keretében a bíróság határoz az előzetes jognyilatkozatban foglaltak hatálybalépéséről. Az eljárás során a bíróságnak arról kell meggyőződnie (például orvosi szakvélemény vagy a nyilatkozattevő meghallgatása alapján), hogy a nyilatkozattevő valóban olyan állapotban van-e, hogy ügyeit nyilatkozatának megfelelően más intézze.

Ha a bíróság a gondnokság alá helyezési vagy támogató személy kinevezésére irányuló eljárás során bizonyosodik meg arról, hogy az érintett személy még teljesen cselekvőképes állapotában előzetes jognyilatkozatot tett, az abban foglaltakat figyelembe kell vennie. Következésképpen a nyilatkozatban megnevezett személyt szükséges gondnokként kirendelni, illetve támogatóként kinevezni. Az előzetes jognyilatkozatban foglaltaktól ebben az esetben is csak akkor tekinthet el a bíróság, ha a támogatóként, gondnokként megjelölt személy az előzetes jognyilatkozatban foglaltakat nem vállalja vagy támogatóként, gondnokként nem járhat el, illetve a körülmények változtak meg oly mértékben, hogy a megjelölt személyek kinevezése a nyilatkozattevő érdekét utóbb már jelentősen sértené.

Az előzetes jognyilatkozat a végrendelethez hasonlóan bármikor visszavonható, illetve módosítható, de a visszavonó, illetve módosító jognyilatkozatok érvényességéhez az szükséges, hogy ugyanolyan feltételek közt kerüljön rá sor, mint a jognyilatkozat tételére. Vagyis közokiratban, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban vagy gyámhatóság előtt lehet megtenni a módosító jognyilatkozatot, valamint a nyilvántartásban is szerepeljen a megváltozott nyilatkozat. Az előzetes jognyilatkozat érvénytelensége és hatálytalansága esetén is ugyanaz az irányadó, mint a végrendeletnél. Az előzetes jognyilatkozat visszavonása nem a jognyilatkozat érvényességét, hanem annak hatályosságát érinti. Az előzetes jognyilatkozat hatálytalansága tehát azt jelenti, hogy az érvényesen létrejött jognyilatkozat a megalkotása után bekövetkező valamely – törvényben meghatározott – okból nem érvényesülhet.

A támogatott döntéshozatal

A támogatott döntéshozatal, mint új jogintézmény bevezetésével egyéni szükségleteken alapuló, döntési segítség biztosítására kerül sor anélkül, hogy ez az érintett személy cselekvőképességének korlátozásával járna. A támogatott döntéshozatal során egy vagy több – a támogatottal bizalmi viszonyban álló – személy segítséggel látja el az ítélőképességében korlátozott személyt döntései meghozatalában. A támogatott döntéshozatal létrejöttének feltétele, hogy a támogatott személy rendelkezzen bizonyos szociális kapcsolatokkal, mivel a jogintézmény alapja a kölcsönös bizalom. Támogató lehet bármely családtag vagy barát, aki ezt vállalja. A támogatót a bíróság nevezi ki, miután megbizonyosodott arról, hogy az a személy, akivel a támogatott megállapodott, valóban bizalmi viszonyban van az érintett személlyel.

Támogató kinevezésére csak meghatározott ügyek vagy ügycsoportok vonatkozásában kerülhet sor. Ha a bíróság meghatározott ügycsoportok tekintetében szükségesnek tartja a cselekvőképesség korlátozását, azokban az ügyekben nincs lehetőség egyidejűleg támogató kinevezésére is.

A támogatott döntéshozatal a támogató és a támogatott személy között megfelelő formában kötött megállapodáson alapul. Ez a megállapodás létrejöhet közokiratban vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban, illetve az érintettek a gyámhatóság vagy a bíróság előtt is nyilatkozhatnak a köztük lévő bizalmi viszonyon alapuló megegyezésük létrejöttéről. A bíróság a támogató személyt kinevezése előtt meghallgatja, hogy megbizonyosodjon arról, hogy a megállapodás a felek szabad elhatározásából jött létre és fennáll egy olyan bizalmi kapcsolat, amely biztosítja, hogy a támogatott döntéshozatal ne vezessen a támogatott személy kihasználására. A bíróság akkor dönt a meghallgatás mellett, ha a felek megállapodása alapján aggálya merül fel azzal kapcsolatban, hogy a támogatott személy befolyásmentesen tette-e meg a jognyilatkozatot.

Támogató kinevezésére sor kerülhet abban az esetben is, ha a gondnokság alá helyezésre irányuló eljárás során a bíróság a cselekvőképesség korlátozását egyes ügycsoportokban nem rendeli el, de az érintett döntései elősegítéséhez ugyanakkor támogatásra van szükség. Ekkor sem jelenti azt a támogatott döntéshozatal, hogy a bíróság az alperesre kényszerít egy támogatói hálózatot. A

támogatott döntéshozatal akkor jön létre, ha az érintettek ebben megállapodnak. Ha mindannyian jelen vannak a bíróság előtt, ezt a megállapodást jegyzőkönyvbe is mondhatják.

Az (5) bekezdés taxatíve rendelkezik arról, hogy ki nem jelölhető ki támogatóként. Az a) pont a támogató és a támogatott személy közti viszonyból eredő kizáró okokat sorolja fel. Tekintettel a támogatott döntéshozatal bizalmi jellegére, nyilvánvaló, hogy nem nevezhető ki támogatóként, aki ellen a támogatott személy kifejezetten tiltakozik, illetve akinek kinevezése ellentétes a támogatott érdekeivel. A b)-d) pont a támogató személyében rejlő kizáró okokról szól, vagyis támogató személy csak az lehet, aki teljesen cselekvőképes, ő maga nem támogatott és nem áll közügyektől eltiltó ítélet hatálya alatt sem.

A bíróság a támogató személy kijelölése után gondoskodik a határozata tartalmának nyilvántartásba vételéről. A nyilvántartás közhiteles országos nyilvántartás, bárki számára nyilvános, aki valószínűsíti, hogy jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy tudomást szerezzen arról, hogy az érintett személy támogatott döntéshozatalban vesz részt. Így az a harmadik személy, aki szerződést kíván kötni valakivel és kételyei merülnek fel a másik fél cselekvőképességével kapcsolatban, az tájékoztatást kérhet a gondnokság alá helyezésen kívül arról is, hogy a másik félnek vannak-e támogatói, és ha igen, mely személyek azok. A nyilvántartás vezetésére legalkalmasabb szerv az lehet, amely a gondnokság alatt állók listáját is vezeti. A gondnokoltak számítógépen vezetett országos névjegyzékéről és a névjegyzék adataiból történő felvilágosítás adásról, valamint annak költségtérítéséről szóló 13/2002. (VII. 24.) IM rendelet szerint a gondnokság alá helyezettek névjegyzékét az Országos Igazságszolgáltatási Tanács vezeti. Célszerű a támogatott személyek nyilvántartásának vezetését is a gondnokoltak névjegyzékével azonos helyre, az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatalához rendelni. A nyilvántartás részletes szabályait a Javaslat hatálybalépésével egyidejűleg külön törvény rendezi majd.

A hivatásos támogató eljárása

A „hivatásos támogató" néven bevezetendő jogintézmény létrehozásával a Javaslat azok számára nyújt a bizalmi viszonyon alapuló támogatott döntéshozatalhoz hasonló tartalmú segítséget, akik nem családban élnek, szociális kapcsolatrendszerrel nem rendelkeznek és pszichés állapotuk vagy szenvedélybetegségük miatt egyes vagyoni, illetve személyi ügyeik intézése során támogatásra szorulnak; ugyanakkor állapotuk nem indokolja feltétlenül cselekvőképességük korlátozását. A hivatásos támogatás tartalma, jogkövetkezményei szempontjából a támogatott döntéshozatallal azonos, azzal a különbséggel, hogy a bíróság a hivatásos támogatót nem a támogatott és támogató közötti kölcsönös bizalmi viszonyon alapuló megállapodás alapján jelöli ki, hanem a hivatalból nevezi ki. A Javaslat ezáltal lehetővé teszi, hogy az érintett személy cselekvőképességének korlátozása ne váljon szükségessé csak azért, mert nem rendelkezik olyan megfelelő szociális kapcsolatrendszerrel, ún. támogatói hálózattal, amelynek segítségével személyi és vagyoni ügyeit támogatott döntéshozatal keretében el tudná látni.

Hivatásos támogatót a bíróság ügycsoportra, vagy ügyek meghatározott csoportja tekintetében jelöl ki, hasonlóan a cselekvőképesség korlátozásával járó gondnokrendeléshez. Ugyanakkor a hivatásos támogató jogköre a támogató jogkörével azonos. Jogosult a gondnokolt jognyilatkozatainak megtételekor jelen lenni, közreműködni, a nyilatkozattételt elősegíteni, azzal, hogy a támogatott személy önállóan jogosult a jognyilatkozatok megtételére.

A Javaslat a megállapodáson alapuló támogatáshoz hasonlóan a hivatásos támogató számára is biztosítja azt a lehetőséget, hogy amennyiben a támogatott a támogató jelenléte és tudomása nélkül köt szerződést vagy tesz más jognyilatkozatot, a támogató személy is jogosult a támogatott érdekében a jognyilatkozat megtámadására. A hivatásos támogató által gyakorolható megtámadási jog a támogatás alatt álló személy védelmének végső eszköze.

A megállapodáson alapuló támogatott döntéshozatal vagy a hivatásos támogatás a Ptk. szerinti korlátozó gondnokság alternatívája, tehát nem külön személyi körre alkalmazandó, hanem alapvetően ugyanazok a személyek (többségében enyhén értelmi fogyatékosok) részesülnek támogató által nyújtott segítségében. Olyan, objektívan csökkent belátási képességű személy kap a Javaslattal bevezetett új jogintézmények által támogatást, aki valószínűleg támogatott döntéshozatal hiányában a Ptk. szerint cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá kerülne. Ennek megfelelően a támogatott személyekkel létrejövő jogügyleteket a forgalom biztonsága szempontjából is a bizonyos ügycsoportok tekintetében korlátozó gondnokság alatt álló személyek által kötött szerződésekkel érdemes összehasonlítani. Míg a korlátozó gondnokság alatt álló személy esetén a gondnok hozzájárulása a jogügylethez kötelező (ennek hiányában a jognyilatkozat semmis), addig támogatott döntéshozatal vagy hivatásos támogatói segítség esetén a támogató részvétele az eljárásban csak lehetőség, így közös eljárás esetén is a megtámadás csak egy lehetőség (az érvénytelenséghez pedig további feltétel, hogy azt a bíróság mondja ki az anyagi érvénytelenségi okok valamelyikének további fennállása alapján). Harmadik személy a támogatott személyek névjegyzékéből – a gondnokság alatt állókhoz hasonlóan – tájékozódhat arról, hogy a vele szerződő fél támogatott döntéshozatalban részesül vagy támogató gondnokság alatt áll. Ha ennek ellenére bármilyen aggálya van azzal kapcsolatban, hogy az általa kötött szerződés megtámadható-e támogató által, akkor kérheti a támogatót közös eljárásra, illetve arra, hogy aláírásával lássa el a támogatott személy jognyilatkozatát. Ugyanakkor – a cselekvőképességet korlátozó gondnoksággal ellentétben – arra is lehetőség van, hogy a résztvevők kényszerűen ne alkalmazzák a közös eljárást, ha erre nincs szükség (sem ők, sem harmadik személy nem kívánja).

A cselekvőképességet korlátozó gondnokság

A Javaslat alapján a bíróság senkit sem helyezhet ún. „kizáró gondnokság" vagy „általánosan korlátozó gondnokság" alá. Az arányosság és szükségesség elve azt kívánja meg, hogy a belátási képességében korlátozott személy autonómiájában csak annyiban legyen korlátozva, amennyiben ez jogainak és érdekeinek védelmében feltétlenül szükséges.

Annak a lehetősége, hogy a bíróság a belátási képesség csökkenését ne általános jelleggel, hanem csak ügyek meghatározott körére vonatkozóan, tehát részlegesen állapítsa meg, már a hatályos Ptk.-ban is 2001. óta adott azzal az eltéréssel, hogy a Ptk. módosításáról szóló 2001. évi XV. évi törvény a cselekvőképesség részleges korlátozása mellett továbbra is lehetővé tette a cselekvőképesség általános korlátozását és a cselekvőképesség teljes kizárását is.

A Javaslat az érintett személyek számára a pontosan meghatározott területeken biztosítandó célirányos segítségnyújtásra helyezi a hangsúlyt, így a bíróságnak a cselekvőképesség ügycsoportonkénti korlátozásáról személyre szabottan, a korlátozással érintett életviszonyokat a gyakorlati szükségesség mentén vizsgálva kell döntenie. A Javaslat nem kívánja még példálózó jelleggel sem felsorolni azokat az ügycsoportokat, amelyek vonatkozásában a bíróság ítélete a cselekvőképességet korlátozhatja. Így lehetővé teszi, hogy a joggyakorlat az egyéni körülményekhez jobban alkalmazkodjon. A Javaslat így összhangban van az Európa Tanács (99) 4. számú ajánlásában foglaltakkal, mely szerint a szükségesség és arányosság elvére tekintettel olyan jogszabályokra van szükség, amelyek a cselekvőképesség korlátozását az eset által szükségessé tett lehető legszűkebb körre szorítják vissza. Ennek megfelelően lehetőség van arra, hogy valakit vagyoni ügyeiben helyeznek korlátozó gondnokság alá, de arra is, hogy csak ingatlan vagyontárgyainak elidegenítését korlátozzák. Ugyanígy a családjogi jognyilatkozatok korlátozása is túl tág lehet egy adott személy esetén, ha károsodástól való megóvása céljából elég örökbefogadással kapcsolatos jognyilatkozatai tekintetében korlátozni. Ennek megfelelően a Javaslat – a Ptk.-tól eltérően – nem tartalmaz még példálózó felsorolást sem az ügycsoportokról.

A (4) bekezdés tartalmazza a bíróságnak azt a feladatát, hogy a korlátozó határozat egy felsorolást adjon a korlátozandó ügycsoportokról. Nem megengedett tehát a negatív felsorolás, amikor a bíróságok azokat az ügycsoportokat jelölik meg, ahol a személy cselekvőképessége nem korlátozott.

A személy cselekvőképes minden ügycsoport tekintetében, amely vonatkozásában cselekvőképessége nem volt korlátozva. Ez alól kivételt képez a választójog, amelynek gyakorlását az Alkotmány 70. §-ának (5) bekezdése kizárja minden cselekvőképességében (bármilyen ügycsoportban) korlátozott személy számára.

A gondnokság alá kerülő személyek körének meghatározásakor a törvény átvette az eddigi szabályozás terminológiáját, mivel azt a bírói gyakorlat megfelelően kezelni tudta, és tartalmi változtatás igénye sem merült fel. Ennek alapján a gondnokság alá helyezett személyek jogi kategóriája továbbra is az értelmi fogyatékos, a pszicho-szociális fogyatékos személyek (régebbi terminológiával pszichiátriai betegek vagy elmebetegek), a szenvedélybetegek, és az időskori deminenciában szenvedő személyek csoportjaiból fog állni.

A Javaslat a cselekvőképességet korlátozó gondnokság további fogalmi összetevőit a hatályostól eltérően állapítja meg. A hatályos cselekvőképességi szabályok a fogyatékosság már meghaladott orvosi modelljére épülnek. A belátási képesség hiánya önmagában elegendő a cselekvőképesség teljes kizárásához. Az új szabályozás szerint az a döntés, hogy az érintett személynek bizonyos ügycsoportban cselekvőképességet korlátozó gondnokra van szüksége, nem csupán orvosi diagnózison kell alapuljon, hanem egy komplex értékelésre van szükség, amely magában foglalja a személy szociális helyzetének, a környezetében fellelhető emberi és anyagi erőforrásoknak a vizsgálatát és annak a mérlegelését, hogy ezeknek az erőforrásoknak a felhasználásával az egyén problémái megoldhatók-e. A bíróságnak minden esetben vizsgálnia szükséges, hogy a személy ténylegesen képes-e saját ügyei megfelelő vitelére és ha nem, abban az esetben vannak-e a környezetében olyan természetes és professzionális segítségnyújtási formák, amelyek elegendőek helyzete megoldásához. Ez azt jelenti, hogy családja vagy közvetlen környezete segítségével el tudja intézni ügyeit vagy további támogatásra szorul. A fogyatékos személy akadályozottságának mértéke ennek alapján nem állapítható meg pusztán orvosi szakértelem igénybevételével. Két orvosi szempontból teljesen azonos fogyatékos személy (pl. Down kóros, vagy súlyos mániákus depresszióban szenvedő) ugyanis teljesen eltérő mértékben lehet képes ügyeit intézni olyan tényezők függvényében, amelyek az orvosi szakma látókörén kívül esnek (pl. részesült-e oktatásban, van-e gyakorlata az adott feladat megoldásában, mennyire akadálymentes – információs szempontból is – a környezete, részesül-e formális támogatásban vagy informális segítségben, stb.). Ennek alapján a cselekvőképesség korlátozása nem a személy orvosi értelemben vett fogyatékosságának (vagy betegségének), hanem a személy tényleges ügyintézési és döntéshozási képességének a függvénye (*eljárni és döntéseket hozni nem képes)*, aminek vizsgálatához szükséges feltárni a személy tényleges képességeit és a tágabb értelemben vett környezete ügyintézést akadályozó vagy támogató/elősegítő jellegét is. Nem elfogadható ezért a személy fogyatékosságából kiindulva feltételezni, hogy az adott személy bizonyos ügyekben nem képes dönteni, hiszen a fogyatékosságán kívül számos más szempont segítheti, illetve akadályozhatja döntéseinek meghozatalában, különböző ügycsoportok esetén különböző módon.

A Javaslat nem csak azokat a személyeket tekinti cselekvőképesnek, akik egyedül képesek döntéseket hozni, hanem azokat is, akik segítséggel képesek ügyeikben eljárni. Ez az interdependens autonómia elvének törvényi szintű rögzítését jelenti, amely alapján minden személy a környezetével kölcsönhatásban hozza meg döntéseit. Fogyatékos személyek esetében ennek fokozott jelentősége van, mivel számosan környezetük valamilyen mértékű támogatásával képesek ügyeiket ellátni. A Javaslat ezt a tényt ismeri fel, amikor nem engedi olyan személyek cselekvőképességét korlátozni, akik segítséggel képesek eljárni. A *segítség* jelentheti a törvényben

rögzített kevésbé korlátozó megoldások valamelyikét (pl. támogatott döntéshozatal), de lehet pl. meghatalmazáson alapuló képviselet, vagy támogató szolgáltatás, vagy teljesen informális családi, baráti segítség is. Az arányosság elve alapján, ha a személy képes ennek a segítségnek az igénybevételével (vagy akár anélkül) ügyeit ellátni, döntéseket hozni, akkor nem alkalmazható a korlátozóbb megoldás (gondnokság).

További szemléletbeli változás a Ptk.-hoz képest, hogy a cselekvőképesség korlátozásának a belátási képesség korlátozott volta nem egyetlen legitim alapja, hanem csak egyik feltétele. Ezen kívül további nemzetközi szerződésekből eredő feltétel a korlátozás szükségessége és arányossága. Ennek megfelelően a belátási képesség korlátozott voltán kívül meg kell vizsgálni, hogy szükség van-e az adott korlátozásra (ezt fejezi ki a „károsodás veszélye"), nem létezik-e más megoldás (pl.: támogatott döntéshozatal).

A Javaslat a szükségesség elvét rögzítve csak akkor engedi meg a cselekvőképesség korlátozását, ha ezt a személy károsodásának veszélye indokolja. Önmagában az a tény tehát, hogy a személy nem képes egy adott ügyben eljárni, még nem indokolja cselekvőképességének korlátozását az adott ügycsoportban. Ehhez az is kell, hogy tényleg szükség legyen a korlátozásra, más szóval meg kell jelölni azt a veszélyt, amelyet a gondokság alá helyezéssel kíván a jogalkalmazó elhárítani. A veszélynek valósnak kell lennie, ugyanakkor a Javaslat nem követel meg közvetlen veszélyt, és nem definiálja a veszély jellegét. Ennek alapján bármilyen jövőben bekövetkező esemény megfelel a törvényi feltételeknek, amely a személy károsodásával jár (vagyoni, családi, egészségügyi, vagy más jellegű kár), és a cselekvőképesség adott ügycsoporton belüli korlátozásával elhárítható, pontosabban csak a cselekvőképesség korlátozásával háríthető el (kevésbé korlátozó megoldásokkal nem), és a cselekvőképesség korlátozásának elmaradása esetén bekövetkezte valószínűsíthető.

A Javaslat a személy *vagyoni vagy egyes személyi ügyeit* illetően állítja fel a fenti szabályokat. Ennek alapján az ismertetett szempontokat minden egyes korlátozandó ügy-, illetve ügycsoport vonatkozásában vizsgálni kell. Nem elfogadható a cselekvőképesség korlátozása egy ügycsoport vonatkozásában csupán azzal az indokkal, hogy egy másik ügycsoport viszonyában már bebizonyosodott, hogy a súlyosan fogyatékos személy nem képes eljárni. A Javaslat megkívánja, hogy a szükségesség és arányosság elvei alapján a bíróság minden egyes ügycsoport vonatkozásában, amely tekintetében a cselekvőképességet korlátozza, vizsgálja és indokolja a gondnokság alá helyezés indokoltságát.

A (4) bekezdés megerősíti a (3) bekezdésben már megjelenő arányosság elvét, ami alapján nem korlátozható a személy cselekvőképessége, ha adott esetben kevésbe korlátozó alternatíva is megfelelő védelmet nyújt. A különböző megoldásokat természetesen ügycsoportok szerint kell vizsgálni, ezért előfordulhat, hogy ugyanannak a személynek az esetében bizonyos ügycsoportban cselekvőképesség korlátozására kerül sor, egy másik ügycsoportban támogató kijelölésére, egy harmadikban pedig az előzetes jognyilatkozatban lefektetett utasítások alkalmazására, ha ezek megfelelő védelmet biztosítanak a személy számára.

A Javaslat, szakítva az eddigi gyakorlattal, a gondnokság alá helyezéshez nem elégszik meg egy pszichiátriai szakvéleménnyel. Mivel a személy orvosi értelemben vett fogyatékosságával szemben annak képességeit helyezi előtérbe, nevesíti a pszichológiai és gyógypedagógiai vizsgálatot, mint a képességek felmérésének megfelelőbb eszközét. Ugyanakkor a bíróság nem elégedhet meg szakvéleményekkel, bármennyire alaposak és pontosak is. Mivel a személy cselekvőképességének korlátozása tényleges döntéshozói és ügyintézői képességének függvénye, a bíróságnak arról is meg kell meggyőződnie, hogy a személy mennyire képes a mindennapi életben ügyeit ellátni, milyen akadályok, problémák merülnek fel, amelyek indokolják a gondnokság alá helyezését. Ehhez a bíróság igénybe veheti más szakemberek (pl. szociális munkás) segítségét, de nem tekinthet el a személy, illetve a képességeiről, életviteléről közvetlen ismeretekkel rendelkezők (családtagok,

barátok, munkatársak, tanárok, kezelőorvos, fogyatékosok nappali klubjának munkatársa, stb.) meghallgatásától sem.

Az (5) bekezdés rögzíti azt a fontos szempontot, hogy a kommunikáció módja önmagában nem lehet a cselekvőképesség korlátozásának az oka. Tehát például egy jelnyelvet használó siket személy, bár nyilván társadalmi akadályok miatt kerülhet olyan helyzetbe, hogy nem tud bizonyos ügyeiben eljárni, nem korlátozható cselekvőképességében ebből az okból kifolyólag. Értelmi fogyatékos személyek esetében is a megszokottól eltérő kommunikációs forma (ami lehet testi fogyatékosság következménye is) kelti sokszor azt a látszatot, hogy a személy nem tud megfelelő szinten állást foglalni, véleményt nyilvánítani. A Javaslat itt egyértelműen elválasztja a döntéshozói képességet nem érintő kommunikációs akadályozottságot a döntéshozatalt akadályozó egyéb problémától, és az előbbi leküzdése egyetlen elfogadható módjának a társadalmi akadályok kiküszöbölését (tolmács, segítő, kommunikációs segédeszközök, fogyatékos személyekkel való kommunikációban járatos más szakember igénybevétele, jelnyelv, Braille-írás, és egyszerű nyelv használata) tekinti, nem a cselekvőképesség korlátozását.

A gondnokrendelésre, a gondnok jogaira és kötelezettségeire, valamint a gondnokság megszűnésére irányadó szabályok

A gondnokság alá helyezést a bíróságtól az érintett személy házastársa, bejegyzett élettársa, egyenesági rokona, testvére, a gyámhatóság és az ügyész kérheti. A cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés iránti pert a gondnokság alá helyezendő személlyel mint alperessel szemben kell megindítani, aki az ilyen perben teljes perbeli cselekvőképességgel rendelkezik [Pp. 306. § (1) bekezdés].

A (2) bekezdés – a Ptk. 14. § (3) bekezdéséhez hasonlóan – a gyámhatóság számára írja elő a gondnoksági per megindításának kötelezettségét arra az esetre is, ha a hozzátartozó felhívás ellenére nem nyújtja be a keresetet.

A gondnoksági per során a bíróság hivatalból köteles tájékoztatni a feleket a támogatott döntéshozatal lehetőségéről, illetve arról, hogy erre vonatkozóan megállapodás köthető azokban az ügycsoportokban, amelyekben a cselekvőképesség korlátozása nélkül is sor kerülhet támogatásra.

A gondnokrendelés

Annak érdekében, hogy a gondnok tevékenysége felett hatásos ellenőrzés valósuljon meg, célszerű hogy más döntsön a gondnok személyéről és más a gondnok tevékenysége értékeléséről. Ennek megfelelően a Javaslat – a korábbi szabályozástól eltérően – a gondnokrendelést átteszi a bíróság hatáskörébe. A gondnok bíróság által történő kirendelése a legtöbb európai országban már jól működik. A Javaslat a változtatással lehetővé teszi, hogy a bíróság már a gondnokság alá helyezési eljárással egyidejűleg kijelölje a gondnokot. A gondnok személyének megfelelő kiválasztása természetesen szükségessé teszi a hozzátartozók meghallgatását, illetve a gyámhatóság is javaslatot tesz a gondnok személyére. További lényeges tényező a gondnok személyének kiválasztásánál a gondnokolt személy előzetes jognyilatkozatában a gondnok személyére meghatározott szempontjai (ha konkrét személyt nem jelölt meg). A bíróság az eljárás során tájékozódhat, hogy van-e előzetes jognyilatkozat és megismeri annak tartalmát. A felsoroltak figyelembevételével a bíróság a gondnokolt személyiségének megfelelően tudja a gondnokot kijelölni.

A gondnoki tisztség viselésének feltételei

A gondnok személyének, tevékenységének alapvető jelentősége van a gondnokság alá helyezett személyek szempontjából. A gondnok rendelésével, tevékenységével, a tisztség megszüntetésével

összefüggő alapvető, garanciális jellegű szabályokat ezért a törvény, a részletszabályokat pedig továbbra is a Gyer. tartalmazza.

A Javaslat nem kíván változtatni azon a rendelkezésen, hogy gondnokká csak olyan nagykorú, cselekvőképes személy rendelhető, aki a gondnoki tisztséget elvállalja. További feltételként ugyanakkor a Javaslat előírja, azt a szubjektív körülményt is, hogy a gondnoknak személyében és körülményeiben alkalmasnak kell lennie a gondnoki tisztség ellátására. A gondnoki tisztség betöltésének további feltételei a Gyer.-ben találhatóak.

A Javaslat széleskörűen rendelkezik arról, hogy ki nem rendelhető gondnokul. A gondnokolt döntési autonómiáját veszi figyelembe a 19/B. § (2) bekezdés, amely szerint nem lehet gondnokul rendelni azt, aki ellen a gondnokság alá helyezett kifejezetten tiltakozik vagy előzetes jognyilatkozatban kifejezetten kizárt a gondnokká jelölhető személyek köréből.

A Javaslat a gondnokolt személy érdekeivel szinkronban lévőnek tartja azt a jelenlegi szabályozást, amely a bíróság számára a gondnokul rendelhető személyek sorrendjét állapítja meg. A szabályozásban ezúttal is érvényesül a gondnokolt döntési autonómiája, a Javaslat ugyanis kimondja, hogy elsősorban az általa még cselekvőképes állapotában megjelölt vagy a gondnokság alá helyezés során megnevezett személyt kell gondnokul rendelni, ha ez az érdekeivel nem ellentétes.

Amennyiben a gondnokolt nem nyilatkozik vagy nyilatkozatát formai vagy más okból nem lehet figyelembe venni, a gyámhatóság a gondnoki teendők ellátására alkalmas személyek közül rendel gondnokot. Az ilyen személyek között is sorrendet állít fel a Javaslat. Elsősorban az együtt élő házastársat, bejegyzett élettársat, ilyen hiányában a szülőket (vagy a szülők által haláluk esetére közokiratban vagy végrendeletben megnevezett személyt) rendelheti gondnokul a bíróság.

A gondnokoltnak életkoránál, állapotánál fogva számos esetben személyes gondoskodásra, ellátásra, ápolásra is szüksége van. Ezért a Javaslat kimondja, hogy a gondnokként rendelhető személyek közül előnyben kell részesíteni azt, aki szükség esetén a személyes gondoskodást is el tudja látni.

Ha az említett személyi körből nem lehet gondnokot rendelni, akkor kerülhet sor hivatásos gondnok rendelésére. A Javaslat a 2001. évi XV. törvény hatályba lépése óta eltelt időre is tekintettel, garanciális okból a törvény rendelkezései közé emeli át a Gyer. azon szabályát [134. § (3) bekezdés], amely a hivatásos gondnoki tisztség ellátását külön jogszabály által meghatározott képesítési feltételekhez köti. A Javaslat továbbra is lehetővé teszi, hogy a sérült emberekkel foglalkozó civil szervezetek is ajánlhassanak tagjaik közül hivatásos gondnokot. Tekintettel arra, hogy a gondnok személyének kiválasztása kiemelkedő jelentőséggel bír a gondnokolt számára, nagyon fontos, hogy abban az esetben, ha a bíróság a gyámhatóság javaslatára jogi személyt (civil szervezetet) rendel gondnokul, a jogi személy köteles legyen megnevezni azt a természetes személyt, aki felelős a gondnoki teendők ellátásáért.

A gondnok és a gondnokolt közötti közvetlen kapcsolat kialakításának feltétele, hogy a gondnoknak – így a hivatásos gondnoknak is – lehetősége legyen minél több személyes találkozásra a gondnokolttal. Erre pedig csak akkor van lehetőség, ha egy-egy hivatásos gondnoknak a lehető legkevesebb számú gondnokolt pártfogását kell ellátnia. Ennek érdekében a Javaslat az egy gondnokra jutó gondnokoltak számát – eltérően az eddigi harminctól – húsz főben maximálja.

Többes és helyettes gondnokrendelés

Sajátos életbeli tényállást vett figyelembe a Ptk. akkor, amikor lehetőséget biztosít többes gondnokrendelésre is. A Javaslat átveszi az erre vonatkozó szabályozást, azzal az eltéréssel, hogy a – Ptk. 19/B. §-ához képest elhagyja a „kivételes" szót a normaszövegből. Ezzel hangsúlyozni kívánja, hogy több gondnok kirendelésére nemcsak rendkívüli esetben kerülhet sor. A többes gondnokrendelés 19/C. § (1) a) és b) pontokban szabályozott esetei csak példálózó felsorolásnak tekinthetők, a gyakorlatban más olyan körülmények is előfordulhatnak, amelyek indokolhatják, hogy a bíróság a gondnokolt érdekében több gondnokot rendeljen. Az a) pont a többes gondnokrendelésnek a tipikus esetére utal, amikor mindkét szülő vagy az egyik szülő és a testvér látják el együttesen a gondnoki teendőket. De lehetséges például az egyes ügycsoportokra különböző személyek gondnokként rendelése.

A több gondnok feladatköreinek megosztását elsősorban maguk a gondnokok határozhatják meg egymás közötti megállapodásukkal. Ha közöttük vita támad vagy más okból ez szükséges, a bíróság meghatározhatja a gondnokok feladatkörének pontos megosztását. A feladatkörök megosztása ugyanakkor nem érinti az (1) bekezdés a) pont szerinti szülő, illetve közeli hozzátartozó többes gondnokok önálló, teljes körű törvényes képviseleti jogát. A feladatkörök megosztása kívülálló harmadik személyek irányában a gondnokok önálló képviseleti jogát nem korlátozza. Ha azonban a többes gondnokság elrendelésének oka a b) pontban említett külön szakértelem szükségessége, úgy a feladatkör megosztásának a gondnokok között egyben a képviseleti jogkör megosztását is kell jelentenie, tehát a bíróság határozata erről rendelkezni fog.

A helyettes gondnokrendelés olyan helyzetekre jelenthet előre megoldást, amikor már a gondnok kirendelésekor egyértelmű, hogy a gondnok teendőit bizonyos időszakokban vagy időszakonként visszatérően távolléte vagy más akadályoztatás következtében személyesen nem tudja majd ellátni. A gyámhatóságnak a helyettes gondnok kirendelésénél is figyelemmel kell lennie a gondnok kirendelésére irányadó szabályokra. A helyettes gondnok csak a gondnok ügykörében, és csak azonnali intézkedést igénylő esetben járhat el.

A gondnok tevékenysége és kötelességei

A gondnok azon ügycsoportok tekintetében képviseli a gondnokoltat, amelyekre a bíróság kinevezte. Hasonló módon, a gondnokolt vagyonának is azt a részét kezeli, amely tekintetében a bíróság a gondnokolt cselekvőképességét korlátozta. Ez lehet a gondnokolt teljes vagyona, de lehet annak csak egy bizonyos része is (ingatlanok, befektetések).

A gondnok a vagyont olyan módon kezeli, illetve a gondnokoltat olyan módon tudja képviselni, ahogy azt a törvény egyéb rendelkezéseiben megszabja, a Javaslat 19/D. § (1) bekezdése nem biztosít külön jogosultságot a gondnoknak a gondnokolt helyett és nevében történő önálló eljáráshoz.

A gondnok nem kötelezhető a gondnokolt gondozására, ezt azonban önként vállalhatja. Sokszor (családtagok esetén) a gondozás elvállalása a gondnokká való kinevezést időben megelőzi.

Az eddigi szabályozás nem nyújtott útmutatást a gondnoknak abban a tekintetben, hogy minek alapján hozza meg a gondnokoltat érintő döntéseit. Ezt az űrt tölti ki a (3) bekezdés, amely a gondnokolt minden döntésére vonatkozó általános szabályt állít fel.

A gondokolt mindig köteles megismerni a gondnokolt véleményét. Ez alól nem ad felmentést a gondnok elfoglaltsága, a gondnok és a gondnokolt között lévő nagy távolság, vagy a kommunikáció nehézkessége. Ha a gondnokolt kommunikációjában akadályozott, a gondnok köteles

alkalmazkodni hozzá. A kommunikáció módja és szintje a gondnokolt értelmi képességeihez és kommunikációjának módjához kell, hogy igazodjon.

A Javaslat a gondnokolt véleményét a döntés meghozatalához szükséges lényeges szempontnak tekinti, amelynek megismerésétől nem lehet eltekintetni. A gondnok ugyanakkor nem köteles minden esetben követni a gondnokolt akaratát, csak a *„lehető legnagyobb mértékben"*. Mivel a gondnoknak más szempontokat is figyelembe kell vennie döntése meghozatalánál, ha kifogása támad a gondnokolt utasításai ellen, kérheti a gyámhatóságot, hogy mentse fel a gondnokolt utasításának követésétől.

Ha a gondnokolt jelenlegi akarata nem állapítható, mert nem tud véleményt nyilvánítani az adott kérdésről a gondnok minden erőfeszítése ellenére sem (vagy például mert nem akar véleményt nyilvánítani), a gondnok az előzetesen kifejezett utasítások szerint jár el. Ezek nem csak előzetes jognyilatkozatba foglalt utasítások lehetnek, hanem bármilyen írásban (akár egy magánlevélben) vagy szóban bizonyíthatóan kifejezett utasítás, amely útmutatással szolgálhat a gondnok számára. Például egy előrehaladott Alzheimer kórban fekvő személy családtagjai előtt régebben tett nyilatkozata arról, hogy hol szeretné élete utolsó éveit leélni, ilyen utasítás a gondnok számára. Ha ezt a családtagok a gondnok tudomására hozzák, a gondnoknak ez alapján kell a döntését meghoznia, ha nem tud a gondnokolttól új nyilatkozatot szerezni a kérdésben. A Javaslat tehát abból a vélelemből indul ki, hogy a gondnokolt akarata megegyezik régebben kifejtett akaratával. A gondnokolt új akaratnyilvánítása vagy a körülmények lényeges megváltoztatása alapján ez a vélelem megdőlhet.

Ha a gondnoknak előzetesen kifejtett utasításokról sincs tudomása, a gondnokolt értékrendje, hite, világnézete alapján kell eljárnia. Ezek vonatkozhatnak a gondnok egészségügyi ellátására (pl. vérátömlesztés elutasítása, ha a gondnokolt a Jehova Tanúi egyház híve), vagyoni viszonyaira (pl. milyen társadalmi szervezeteket vagy célokat támogatna vagyonából a gondnokolt), személyes ellátására (pl. egyházi vagy világi szociális intézményben szeretne-e lakni), illetve minden olyan kérdésre, amelyben a gondnokolt ismert világnézete alapján következtetni lehet arra, milyen döntést hozna a gondnokolt, ha cselekvőképes lenne.

Ha a fentiek szerint nincs lehetőség a gondnokolt véleményének megállapítására, a gondnok a gondnokolt körülményeit figyelembe véve a *gondnokolt érdekeit legjobban szolgáló módon* jár el. Ebben az esetben a gondnok dönti el, hogy mi a gondnokolt „legjobb érdeke", az ésszerűség követelményének figyelembevételével.

A gondnoknak minden esetben meg kell ismernie a gondnokolt álláspontját, hiszen ez bármilyen döntésnek lényeges szempontja, azonban nem minden esetben köteles a szerint eljárni. Ha úgy véli, hogy a gondnok akaratának követése esetén a gondnokolt egyéb érdekei kerülnének veszélybe, kérheti a gyámhatóságot, hogy mentse fel a gondnokolt utasításainak kötelezettsége alól. Hasonlóan, ha a gondnokolt úgy véli, hogy a gondnok nem az ő utasításai alapján jár el, kérheti a gyámhatóság beavatkozását.

A gondnok tevékenységének felügyelete

A gondnok tevékenysége ellenőrzésének eszköze a beszámolási és a számadási kötelezettség. A gondnok tevékenységét a gyámhatóság felügyelete, ellenőrzése mellett végzi. A gyámhatósági felügyelet annak vizsgálatára terjed ki, hogy a gondnok a vagyonkezelést és a személyes gondozást megfelelően látja-e el. A vagyonkezelésnek két alapvető célt kell szolgálnia. Egyrészt, hogy megóvja a gondnokság alá helyezett személy vagyonát (annak teljes körét és állagát), másrészt pedig, hogy e vagyonból biztosítsa a gondnokolt jólétét.

Az általános szabály szerint a gondnoknak a működéséről a gyámhatóság felhívására bármikor kötelessége beszámolni. Eseti felhívás hiányában a gondnok évenként kell, hogy eleget tegyen e kötelezettségének. Az éves vagy eseti beszámolóban a gondnoknak számot kell adnia a megelőző beszámolótól eltelt időszakban végzett tevékenységéről, és annak tartalmaznia kell a gondnokolt állapotára vonatkozó megállapításokat is. Ez utóbbi kötelezettség előírását az indokolja, hogy az erre vonatkozó beszámolóból a gyámhatóság tudomást szerezhet a gondnokolt állapotában esetleg bekövetkezett változásokról, és ennek folytán a gondnokság alá helyezés megszüntetése vagy módosítása iránti esetleges perindítás szükségességéről.

A gondnok a gondnokolt teljes vagyonát a kirendelésekor leltárral veszi át [Gyer. 146. § (2) bekezdés]. A beszolgáltatási kötelezettség kizárólag a gondnokolt pénzére, értékpapírjaira és egyéb értéktárgyaira rendelhető el. A gondnokolt e körbe eső vagyontárgyaira azonban nincs általános érvényű beszolgáltatási kötelezettség: a vagyonnak a Gyer. alapján kizárólag azt a részét köteles a gondnok a gyámhatóságnak átadni, amelyet a rendes vagyonkezelés szabályai szerint nem kell a folyó kiadásokra készen tartani.

A gondokolt érdekében feltétlen szükséges jogszabályban előírni, hogy a gyámhatóság, illetve a gondnok engedélyezni, illetve tűrni köteles, hogy a gondnokolt a saját vagyonáról – a gondnok és a gyámhatóság által – készített dokumentációkba betekinthessen és ha igényli azokról másolatot is készíthessen.

Számadás a gondnok vagyonkezeléséről

A Javaslat főszabályként mondja ki, hogy a gondnok legalább évente köteles számadásra. A törvényi szabályozás azonban differenciált a szerint, hogy ki tölti be a gondnoki tisztséget, illetve, hogy milyen vagyona van a gondnokoltnak. A közeli hozzátartozók mint gondnokok általában megbízhatóan és nagy lelkiismeretességgel szokták betölteni tisztségüket, esetükben tehát a Javaslat lehetőséget kíván adni a gyámhatóságnak arra, hogy indokolt esetben a rendes számadás kötelezettsége alól őket felmentse, illetve részükre egyszerűsített számadást engedélyezzen.

A Javaslat nem változtat azon sem, hogy könnyebbségként azt is lehetővé teszi, hogy ha a gondnokoltnak nincs vagyona és jövedelme kis összegű, a gondnok – a hivatásos gondnok kivételével – nem köteles évente számadásra. Erre tekintettel a közeli hozzátartozók számára – a (3) - (4) bekezdésekben foglaltak kivételével – még az egyszerűsített számadás sem kötelező, ha a gondnokoltnak nincs vagyona és a munkaviszonyból származó jövedelme, illetve nyugdíja is kisösszegű. A hivatásos gondnokra természetesen ezek a kedvezmények nem alkalmazhatók.

Akár hozzátartozó, akár hivatásos gondnok látja is el a gondnoki teendőket, a gyámhatóság indokolt esetben, különösen, ha a gondnokolt vagyonának veszélyeztetésére utaló körülményeket észlel, eseti – tehát rendkívüli – számadást is előírhat. Ezt maga a gondnokolt vagy megbízottja is kezdeményezheti. Erre vonatkozó megbízást adhat a gondnokolt például még cselekvőképes állapotban készített előzetes jognyilatkozatában.

A gondnokrendelés indokoltságának felülvizsgálata

Továbbra is nagyon lényeges garanciális eljárási szabály, hogy a gondnokság alá helyezés vagy a hivatásos támogató kirendelése nem határozatlan időre szól, hanem a bíróságnak meg kell határoznia a kötelező felülvizsgálat időpontját. Ez nem lehet később, mint az ítélet jogerőre emelkedéséről számított öt év, de sor kerülhet rá jóval hamarabb is. A szabályozásnak ezt a módját az indokolja, hogy a gondnokolt vagy támogatott személy állapota, körülményei az idő múlásával jelentősen változhatnak és méltánytalan helyzetet teremthet, ha a keresetindításra jogosultak nem indítanak pert a gondnokság alá helyezés megszüntetése iránt.

A felülvizsgálati eljárást a gyámhatóság indítja meg. A kötelező felülvizsgálat adott ügycsoportban a gondnokság alá helyezés megszüntetésére, illetve a támogató segítségével gyakorolt jogkörök módosítására, és a gondnokságnak vagy támogatott döntéshozatalnak változatlan feltételekkel hatályában fenntartására is irányulhat. A kötelező felülvizsgálat természetesen nem jelenti azt, hogy a gondnokság megszüntetésére irányuló per megindítására jogosult személyek – maga a gondnokolt is – bármikor ne kérhetnék a gondnokság megszüntetését vagy módosítását A Javaslat a gondnokolt, illetve családtagjai érdekében előírja, hogy a felülvizsgálati eljárás nem okozhat aránytalan sérelmet, megterhelést a gondnokolt életében. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy bizonyos esetekben a gondnokolt állapotára és körülményeire tekintettel például a bíróság az érintetteket saját lakhelyükön hallgatja meg.

A gondnokság megszűnése

Lényeges változás összhangban a gondnok kirendelésére vonatkozó szabályozással, hogy a gondnokot csak a bíróság mozdíthatja el tisztségéből. Ugyanakkor a Javaslat kisebb szerkezeti változtatással, de a Ptk. 19/C. §-ával lényegében azonos tartalommal meghatározza, hogy mikor kell a gondnokot tisztségéből felmenteni, illetve mikor kerülhet sor a gondnokság megszűnésének megállapítására, elmozdítására (pl. értelemszerűen a gondnokolt halála esetén, amiről a gondnokoltak névjegyzékét vezető szervet értesíteni kell). A gondnok maga is kérheti a felmentését fontos okból, pl. súlyos betegségére figyelemmel. A gondnok felmentésére sor kerülhet akkor is, ha utóbb keletkezik olyan kizáró ok, amelyre tekintettel a gondnokul történő kirendelésre sem kerülhetett volna sor, így ha a gondnokot magát is gondnokság alá helyezi a bíróság.

A gondnoknak tevékenységét a gondnokolt érdekeinek figyelembevételével kell ellátnia. Amennyiben e kötelezettségét megszegve a gondnokolt érdekeit súlyosan sérti vagy veszélyezteti, a bíróság a tisztségéből elmozdítja.

Budapest, 2010. június 3.

Dr. Schiffer András
LMP

Szabó Tímea
LMP

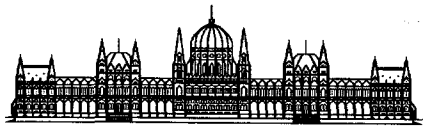

országgyűlési képviselő

Törvényjavaslat kezdeményezése

Dr. Schmitt Pál
az Országgyűlés elnökének

Helyben

Tisztelt Elnök Úr!

A Házszabály 85. § (2) bekezdése alapján benyújtjuk **a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény** módosításáról szóló törvényjavaslatot.

Budapest, 2010. június 3.

Dr. Schiffer András
LMP

Szabó Tímea
LMP